МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

Кваліфікаційна робота
бакалавра

СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ПОЛЬЩІ

Виконала: студентка, IV курсу,
групи 6.0543-с
спеціальності 054 «Соціологія»
освітньої програми «Соціологія»
А.Ю. Гараніна

Керівник: доцент, доцент кафедри
соціології, к.соц.н.,
Ю.О. Приймак

Рецензент: доцент кафедри соціології,
к.соц.н.,
О.В. Бондаренко

Запоріжжя – 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Соціології та управління
Кафедра Соціології
Рівень вищої освіти Бакалавр
Спеціальність 054 «Соціологія»
Освітня програма «Соціологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
В.О. Скворець _____
15 грудня 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Гаранінній Анні Юріївні

1. Тема роботи (проекту) Стратегії соціальної інтеграції українських біженців у Польщі
Керівник роботи Приймак Ю.О., к.соц.н.
Затверджені наказом ЗНУ від 12 грудня 2025 року № 1795-с
2. Строк подання студентом роботи 10 червня 2025 р.
3. Вихідні дані до роботи 1. Артемов І. Реінтеграція українських біженців: виклики та шляхи їх мінімізації. *Міжнародний науковий вісник*. 2025. № 2 (30). С. 88–101. 2. Бевзенко В. М. Соціально-психологічні аспекти адаптації біженців до нових умов життя. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. 2021. № 2. С. 102–107. 3. Близняк О. Процес євроінтеграції України в умовах повномасштабної російсько-української війни: проблеми та перспективи. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. № 2(16). С. 119–135.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1. Уточнити основні поняття дослідження: «біженець», «тимчасовий захист», «соціальна інтеграція», «стратегії інтеграції»; 2. Проаналізувати стан наукової розробки теми стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі; 3. Визначити принципи та методи дослідження стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі; 4. Охарактеризувати організаційно-правові засади та регулятори соціальної інтеграції українських біженців у Польщі; 5. Описати статусно-рольовий набір та етапи соціальної інтеграції українських біженців у Польщі; 6. Провести класифікацію стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі; 7. Обґрунтувати методику дослідження стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі на основі вторинної обробки даних; 8. Виявити виклики, проблеми та перспективи реалізації стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Таблиць – 2, рисунків – 2

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Приймак Ю.О., доцент кафедри соціології	05.01.26	05.01.26
Розділ 2	Приймак Ю.О., доцент кафедри соціології	10.02.26	10.02.26
Розділ 3	Приймак Ю.О., доцент кафедри соціології	07.04.26	07.04.26

7. Дата видачі завдання 15 грудня 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір та формулювання теми роботи	Грудень 2025	*виконано*
2.	Опрацювання наукових джерел	Грудень 2025	*виконано*
3.	Робота над вступом	Січень 2026	*виконано*
4.	Робота над першим розділом	Січень 2026	*виконано*
5.	Робота над другим розділом	Лютий 2026	*виконано*
6.	Проведення соціологічного дослідження	Березень 2026	*виконано*
7.	Робота над третім розділом	Квітень 2026	*виконано*
8.	Робота над висновками	Травень 2026	*виконано*

Студентка _____ А.Ю. Гараніна

Керівник роботи (проекту) _____ Ю.О. Приймак

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.С. Сорокіна

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з 55 сторінок основного тексту, 54 позицій у списку літератури.

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ, СТРАТЕГІЯ, БІЖЕНЦІ

Мета наукового дослідження: комплексно дослідити стратегії соціальної інтеграції українських біженців у Польщі, визначити їх теоретичні засади, класифікацію, методологічні підходи до аналізу.

Об'єкт наукового дослідження: процес соціальної інтеграції українських біженців у Польщі.

Предмет наукового дослідження: стратегії соціальної інтеграції українських біженців у Польщі в умовах трансформації правового статусу та соціально-економічних змін 2025–2026 років.

Методи наукового дослідження. Дослідження ґрунтується на принципах історизму, системності, об'єктивності, багатофакторності та неупередженості. Застосовано аналіз нормативно-правових актів, вторинну обробку статистичних даних міжнародних та національних джерел (UNHCR, польські урядові звіти, Національний банк Польщі), системний підхід та порівняльний аналіз.

Висновки:

1. Проведено класифікацію стратегій соціальної інтеграції за вимірами адаптації, профілями груп, сферами бар'єрів і потреб та орієнтацією (активне включення versus умовна адаптація з фокусом на повернення), що підтверджує необхідність адресних підходів.

2. На основі вторинної обробки даних UNHCR, статистики зайнятості, підприємницької активності та освіти виявлено стійке просування в економічній та освітній сферах, але з регіональними, гендерними та віковими диспропорціями.

3. Виявлено перехідний характер стратегій соціальної інтеграції у зв'язку зі змінами законодавства з березня 2026 року.

SUMMARY

Master's qualification thesis consists of 55 pages of main text and 54 literature sources.

SOCIAL INTEGRATION, STRATEGY, REFUGEES

Research purpose: to comprehensively investigate strategies of social integration of Ukrainian refugees in Poland, to determine their theoretical foundations, classification and methodological approaches to analysis.

Research object: the process of social integration of Ukrainian refugees in Poland.

Research subject: strategies of social integration of Ukrainian refugees in Poland under the transformation of legal status and socio-economic changes of 2025–2026.

Research methods: The study is based on the principles of historicism, systematicity, objectivity, multifactoriality and impartiality. The following methods were used: analysis of normative-legal acts, secondary processing of statistical data from international and national sources (UNHCR, Polish government reports, National Bank of Poland), systemic approach and comparative analysis.

Conclusions:

1. Classification of social integration strategies has been carried out according to adaptation dimensions, group profiles, spheres of barriers and needs, and orientation (active inclusion versus conditional adaptation with focus on return), which confirms the need for targeted approaches.

2. Based on secondary processing of UNHCR data, employment statistics, entrepreneurial activity and education coverage, steady progress in economic and educational spheres has been revealed, but with regional, gender and age disparities.

3. The transitional nature of social integration strategies has been identified in connection with legislative changes from March 2026.

ЗМІСТ

ВСТУП……...……..6
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ПОЛЬЩІ…….....9
1.1. Уточнення головних понять ……9
1.2. Стан наукової розробки теми …….…….....13
1.3. Принципи та методи дослідження стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі……...……17
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ПОЛЬЩІ……21
2.1. Організаційно-правові засади та регулятори соціальної інтеграції українських біженців у Польщі……..……..21
2.2. Статусно-рольовий набір та етапи соціальної інтеграціїї українських біженців у Польші ……...……..26
2.3. Класифікація стратегій соціальної інтеграціїї українських біженців у Польші……31
РОЗДІЛ 3. ПРАКСЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ПОЛЬЩІ…….……36
3.1. Обґрунтування методики дослідження стратегій соціальної інтеграціїї українських біженців у Польші ……36
3.2. Виклики, проблеми та перспективи реалізації стратегій соціальної інтеграціїї українських біженців у Польші ……41
ВИСНОВКИ ……...…….....46
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ…….……..50
ДОДАТКИ……..56

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена тривалим характером масового переміщення громадян України до Польщі внаслідок збройної агресії, що триває з 2022 року і призводить до формування значної української діаспори в цій країні. Станом на початок 2026 року в Польщі зареєстровано близько 966–978 тисяч осіб з активним статусом PESEL UKR, які отримали тимчасовий захист, хоча загальна кількість українців, включаючи незареєстрованих, сягає 1,5–2 мільйонів. Польща залишається однією з основних країн перебування для переміщених осіб, де відбувається глибока економічна та соціальна інтеграція: близько 69–70% працездатних українців знайшли роботу, значна частина дітей відвідує польські школи, а підприємницька активність призвела до створення понад 123 тисяч українських бізнесів.

Водночас з 5 березня 2026 року набувають чинності суттєві зміни в законодавстві: спеціальний закон про допомогу громадянам України поступово згортається, тимчасовий захист переходить під загальні норми Закону про надання захисту іноземцям, а доступ до деяких пільг (наприклад, виплат на дітей «800+» для частини осіб) обмежується або припиняється. Ці трансформації створюють перехідний період, коли стратегії соціальної інтеграції набувають критичного значення: з одного боку, посилюється потреба в стабільному включенні до польського суспільства через ринок праці, освіту та соціальні мережі, з іншого – зростає невизначеність щодо майбутнього статусу, що впливає на мотивацію до глибокої адаптації або підготовки до повернення.

Суспільство Польщі стикається з демографічним тиском, конкуренцією на ринку праці та культурними викликами, тоді як переміщені особи переживають психологічні бар’єри, мовні труднощі та ризик маргіналізації після завершення екстрених заходів. Усе це формує соціальне протиріччя: з одного боку, відбувається інтенсивне включення українців у економіку та освіту Польщі, що сприяє її розвитку, з іншого – тимчасовий характер захисту та політичні зміни створюють ризики нестабільності, повернення або соціальної напруги.

Недостатнє теоретичне осмислення цих процесів призводить до прогалин у розумінні механізмів переходу від тимчасової стабілізації до довгострокової участі в суспільстві, а також до відсутності чітких моделей, що враховують перспективи реінтеграції в Україну після можливого завершення конфлікту. Саме тому вивчення стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі набуває не лише теоретичного, а й практичного значення для формування політики, що забезпечує баланс між інтересами приймаючої країни та потребами переміщених осіб.

Проблемна ситуація дослідження полягає в розриві між наявними правовими та організаційними механізмами тимчасового захисту, що діють до 2027 року за європейськими рекомендаціями, та реальними викликами глибокої соціальної інтеграції в умовах поступового скасування спеціальних пільг з березня 2026 року. Існуючі стратегії часто орієнтовані на короткострокову підтримку (житло, базові виплати, первинна зайнятість), тоді як довгострокові аспекти – культурна адаптація, формування соціальних мереж, психологічне відновлення та підготовка до можливого повернення – залишаються недостатньо скоординованими. Це призводить до ризику маргіналізації окремих груп (жінки з дітьми, особи старшого віку, низькокваліфіковані працівники), а також до соціальної напруги в польському суспільстві через сприйняття конкуренції за ресурси. Проблема посилюється відсутністю єдиних моделей переходу від тимчасового статусу до стабільних форм проживання (карта побиту, дозвіл на постійне перебування), що ускладнює планування майбутнього для переміщених осіб.

Об’єктом дослідження є процес соціальної інтеграції українських біженців у Польщі.

Предметом дослідження є стратегії соціальної інтеграції українських біженців у Польщі в умовах трансформації правового статусу та соціально-економічних змін 2025–2026 років.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі, з визначенням їхніх

теоретичних засад, класифікації, методологічних підходів до аналізу та перспектив реалізації в умовах законодавчих змін.

Для досягнення поставленої мети передбачається розв'язання таких наукових *завдань:*

- уточнити основні поняття дослідження: «біженець», «тимчасовий захист», «соціальна інтеграція», «стратегії інтеграції»;
- проаналізувати стан наукової розробки теми стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі;
- визначити принципи та методи дослідження стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі;
- охарактеризувати організаційно-правові засади та регулятори соціальної інтеграції українських біженців у Польщі;
- описати статусно-рольовий набір та етапи соціальної інтеграції українських біженців у Польщі;
- провести класифікацію стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі;
- обґрунтувати методику дослідження стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі на основі вторинної обробки даних;
- виявити виклики, проблеми та перспективи реалізації стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі.

Методи. Дослідження ґрунтується на принципах історизму, системності, об'єктивності, багатофакторності та неупередженості. Застосовано аналіз нормативно-правових актів, вторинну обробку статистичних даних міжнародних та національних джерел (UNHCR, польські урядові звіти, Національний банк Польщі), системний підхід та порівняльний аналіз.

Практичне значення результатів полягає в можливості використання висновків для розробки рекомендацій щодо вдосконалення стратегій соціальної інтеграції, що можуть бути застосовані в діяльності соціальних служб, освітніх установ та неурядових організацій Польщі та України.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури.

РОЗДІЛ 1
МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ПОЛЬЩІ

1.1. Уточнення головних понять

Уточнення головних понять становить необхідну передумову для аналізу стратегій соціальної інтеграції українських громадян, які через збройну агресію опинилися в Польщі, адже тільки чітке розмежування категорій дає можливість правильно визначити їхній правовий стан і шляхи включення до суспільства країни перебування. Ці поняття охоплюють як правові категорії міжнародного та національного рівня, так і соціальні процеси, що виникають після отримання захисту, і дозволяють уникнути змішування різних режимів захисту та форм адаптації.

Термін «біженець» означає особу, яка через обґрунтований страх переслідування за ознаками раси, релігії, національності, належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває поза межами країни своєї громадянської належності і не може або не бажає користуватися захистом цієї країни. Згідно з положеннями Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 № 3671-VI визначення повністю відповідає Конвенції 1951 року про статус біженців і передбачає індивідуальну оцінку підстав для надання статусу, що включає детальне вивчення обставин виїзду та ризиків повернення. Для українських громадян у Польщі цей статус застосовується рідко порівняно з масовим режимом тимчасового захисту, оскільки останній не вимагає доказування індивідуального переслідування, а ґрунтується на визнанні факту масового напливу осіб із країни, що перебуває в стані збройного конфлікту. Такий підхід забезпечує швидке надання прав на проживання, роботу та соціальні послуги, але водночас обмежує термін дії захисту та відрізняється від повного статусу біженця за обсягом гарантій щодо постійного перебування [28].

Директива Ради ЄС 2001/55/ЕС від 20 липня 2001 року про тимчасовий захист у разі масового напливу переміщених осіб встановлює мінімальні стандарти надання захисту та визначає його як винятковий механізм, що активується на рівні Європейського Союзу для швидкої реакції на кризові ситуації. У статті 1 та 2 Директиви чітко вказується, що тимчасовий захист застосовується до осіб, які не можуть повернутися до країни походження через загальну небезпеку, і включає права на житло, медичну допомогу, освіту для дітей та доступ до ринку праці без необхідності проходження індивідуальної процедури надання статусу біженця. Ю. Акіменко у своєму аналізі підкреслює, що саме ця Директива стала основою для активації спеціального режиму щодо громадян України після 24 лютого 2022 року, коли Рада ЄС ухвалила Рішення 2022/382, яке поширило тимчасовий захист на всіх українців, які залишили територію країни через агресію, без вимоги індивідуального розгляду заяв. Це дозволило Польщі та іншим державам-членам швидко надати мільйонам осіб базові права, одночасно зберігаючи можливість переходу до інших форм захисту надалі. Такий механізм виявився ефективним інструментом для первинної стабілізації становища переміщених осіб, хоча й передбачає обмежений термін дії, що вимагає подальшого планування стратегій переходу до більш стабільних форм включення в суспільство [1, с. 410].

Директива Ради ЄС 2001/55/ЕС безпосередньо регулює мінімальні стандарти надання тимчасового захисту і визначає його як тимчасовий режим, що не замінює процедуру надання статусу біженця, а лише доповнює її в умовах масового напливу. У преамбулі та статтях 5–8 Директиви зазначається, що держави-члени зобов’язані забезпечити доступ до зайнятості, освіти, соціального забезпечення та медичної допомоги, причому термін дії такого захисту може бути продовжено до трьох років з можливістю переходу до довгострокових форм захисту. У контексті української кризи цей документ став правовою основою для єдиної європейської відповіді, яка дозволила Польщі впровадити національне законодавство про допомогу громадянам України без індивідуального розгляду кожної заяви. Директива також передбачає, що особи під тимчасовим захистом

зберігають право подати заяву на статус біженця в будь-який момент, якщо обставини зміняться, що створює гнучкий правовий простір для поступового переходу від екстреної допомоги до повноцінної участі в економічному та соціальному житті країни перебування [12].

Порівняння статусу біженця та тимчасового захисту в Європі демонструє суттєві відмінності в правових наслідках для осіб, які прибули з України. Д. Косар зазначає, що статус біженця надає майже необмежене право на перебування та повний набір соціальних прав відповідно до Конвенції 1951 року, тоді як тимчасовий захист є обмеженим у часі та залежить від рішення Ради ЄС про його продовження або припинення. У польському контексті більшість українців отримали саме тимчасовий захист, що дозволило їм швидко працевлаштуватися та отримати доступ до системи освіти, але водночас створило невизначеність щодо майбутнього після завершення дії спеціального режиму. Такий підхід, за оцінками автора, є компромісом між швидкістю реагування на кризу та необхідністю збереження індивідуальних процедур для тих, хто потребує довгострокового захисту, і безпосередньо впливає на стратегії подальшого включення осіб у польське суспільство через різні рівні стабільності правового статусу [19, с. 622].

Міжнародно-правовий статус біженців у сучасних воєнних реаліях зазнав суттєвих змін через специфіку збройних конфліктів, коли масовий виїзд відбувається не через індивідуальне переслідування, а через загальну небезпеку для всього населення. Т. Дацюк підкреслює, що український досвід показує, як традиційне визначення статусу біженця за Женевською конвенцією доповнюється механізмами колективного захисту, які не вимагають доведення особистої загрози, але зберігають принцип невидачі до безпечної країни. У Польщі це проявилося в автоматичному наданні тимчасового захисту всім громадянам України, що прибули після 24 лютого 2022 року, і дозволило уникнути перевантаження національних систем розгляду заяв. Такий підхід забезпечує негайну стабілізацію становища переміщених осіб, але водночас вимагає розробки окремих стратегій переходу від тимчасових заходів до

повноцінної участі в суспільному житті, оскільки масовий характер захисту створює нові виклики для соціальної політики приймаючої держави [10].

Тимчасовий захист та статус біженця в контексті української кризи відрізняються не лише терміном дії, але й обсягом правових гарантій та процедурами отримання. К. Левандовскі аналізує, що тимчасовий захист, активований на підставі Директиви 2001/55/ЕС, надає базові права на проживання, роботу та соціальну допомогу без необхідності індивідуального розгляду, тоді як статус біженця вимагає доведення конкретних підстав переслідування та дає право на довгострокове або постійне перебування. У польській практиці переважна більшість українських громадян отримала тимчасовий захист, що дозволило швидко інтегрувати їх у ринок праці та систему освіти, однак створило ситуацію, коли після завершення дії спеціального режиму частина осіб може перейти до процедури надання статусу біженця. Такий перехідний характер захисту вимагає чіткого планування етапів включення, де первинна стабілізація поступово замінюється більш глибокими формами участі в економічному, культурному та соціальному житті приймаючої країни [20, с. 90].

Правове регулювання статусу біженців у Європейському Союзі передбачає поєднання міжнародних конвенцій та регіональних директив, що створює багатошарову систему захисту для осіб, які прибули з України. В. Чуєнко у своєму дослідженні зазначає, що тимчасовий захист як спеціальний інструмент не скасовує загальних правил надання статусу біженця, а лише доповнює їх у надзвичайних ситуаціях, забезпечуючи єдиний підхід усіх держав-членів до масового напливу. У Польщі це проявилося в ухваленні спеціального закону про допомогу громадянам України, який імплементував європейські стандарти і дозволив надати права на роботу, освіту та медичну допомогу без тривалої бюрократичної процедури. Таке регулювання створює основу для поступового переходу від екстрених заходів до стратегій повноцінного включення, де правовий статус стає стартовою точкою для участі в суспільному житті на рівні, порівнянному з правами місцевих громадян [34, с. 150].

Процедура надання притулку в країнах ЄС регулюється як загальними нормами Директиви про процедури надання захисту, так і спеціальними механізмами тимчасового захисту, що особливо актуально для української ситуації. І. Гнатюк вказує, що притулок як форма міжнародного захисту передбачає індивідуальну оцінку ризику повернення, тоді як тимчасовий захист застосовується колективно і не вимагає такого детального розгляду. У Польщі активація тимчасового захисту для українців дозволила обійти стандартну процедуру надання притулку для більшості осіб, що прискорило процес надання базових прав і відкрило шлях до соціальної участі. Це, у свою чергу, вимагає розробки окремих підходів до подальших етапів включення, де правовий захист стає фундаментом для економічної самостійності та культурної адаптації в новому суспільстві [8, с. 93].

Таким чином, уточнені поняття «біженець», «тимчасовий захист», «статус біженця», «міжнародний захист», «притулок» та пов’язані з ними категорії утворюють єдину систему координат, у якій визначається правовий і соціальний стан українських громадян у Польщі, і слугують основою для подальшого розгляду етапів та стратегій їхньої соціальної інтеграції.

1.2. Стан наукової розробки теми

Розробка теми стратегій соціальної інтеграції українських громадян, які отримали тимчасовий захист у Польщі, набула системного характеру через поєднання різних галузей знань, де акцент робиться на процесах пристосування до нових соціальних умов, психологічних механізмах подолання труднощів і практичних моделях включення до приймаючого суспільства. Цей напрямок еволюціонував від загальних міграційних студій до спеціалізованих аналізів, що враховують особливості масового переміщення в умовах збройного конфлікту, і охоплює аспекти соціальної взаємодії, психічного благополуччя та організаційних підходів до підтримки переміщених осіб. Дослідження зосереджуються на факторах, які впливають на успішність переходу від первинної стабілізації до повноцінної участі в економічному, освітньому та

культурному житті країни перебування, з урахуванням специфіки польського контексту як одного з основних приймаючих держав.

Аналіз соціальної адаптації та інтеграції переміщених осіб з України за кордоном, зокрема на прикладі Польщі, демонструє, як соціологічні підходи розкривають механізми акультурації та взаємодії з місцевим середовищем через призму соціальних потреб і конфліктів у процесі включення до суспільства-реципієнта. М. Єнін детально розглядає етапи переходу від екстреного розміщення до довгострокової участі в трудовій сфері та громадському житті, підкреслюючи роль міжкультурної взаємодії та політики інтеграції, яка враховує культурні відмінності та потребу в подоланні бар'єрів для повноцінного функціонування в нових умовах. Такі підходи дозволяють виділити ключові елементи, як доступ до ресурсів і формування соціальних зв'язків, що безпосередньо визначають траєкторії включення українських громадян до польських спільнот і сприяють формуванню стабільних моделей співіснування [13, с. 134].

Соціально-психологічні аспекти адаптації до нових умов життя висвітлюють динаміку внутрішніх змін особистості під впливом зовнішніх обставин переміщення, де акцент лягає на механізмах подолання стресових ситуацій і відновленні соціальної ідентичності. В. Бевзенко розкриває особливості емоційного реагування та поведінкових стратегій, які виникають у процесі пристосування до зміненого соціального оточення, включаючи фактори групової підтримки та індивідуальні ресурси стійкості, що допомагають мінімізувати негативні наслідки розриву з попереднім середовищем. Цей напрямок показує, як психологічні процеси впливають на загальну динаміку включення до польського суспільства, де взаємодія з місцевими інституціями стає каталізатором для формування нових соціальних ролей і зменшення відчуття відчуженості [3, с. 105].

Взаємозв'язок травматичного досвіду, набуття мови країни перебування та показників психічного здоров'я у переміщених осіб розкриває медіаційний ефект мовної компетенції на зменшення симптомів посттравматичного стресу, депресії

та тривоги, що є критичним для успішної інтеграції в приймаюче суспільство. Д. Картал, Н. Алкемаде та Л. Кіропулос встановлюють, що володіння мовою господарської країни виступає ключовим посередником, який послаблює вплив попередньої травми на психічний стан і сприяє кращій соціальній участі через покращення комунікації та доступу до послуг. У контексті польської реальності такий механізм набуває особливого значення, оскільки швидке опанування польської мови полегшує працевлаштування, освітні процеси та повсякденну взаємодію, створюючи основу для стабільного психологічного відновлення і подальшого включення до суспільних структур [40, с. 12].

Особливості соціально-психологічної адаптації українців у умовах вимушеної міграції, проаналізовані на прикладі переміщення до Сполучених Штатів Америки, дозволяють виділити спільні закономірності, що застосовуються до європейського контексту, включаючи Польщу, де етапи пристосування охоплюють подолання дезадаптаційних індикаторів і формування нових стратегій поведінки. А. Єфімова ідентифікує ключові показники труднощів, таких як нездатність ефективно справлятися з комплексними обставинами та порушення соціальних зв'язків, що вимагає комплексного врахування емоційних і когнітивних факторів для забезпечення плавного переходу до активної участі в житті приймаючої спільноти. Ці напрацювання сприяють розумінню універсальних механізмів, які допомагають переміщеним особам перебудовувати свою ідентичність і інтегруватися в нові соціальні мережі без втрати власної культурної специфіки [14, с. 48].

Досвід європейських країн щодо соціальної адаптації та інтеграції громадян України, які перебувають під тимчасовим захистом, демонструє варіативність практичних моделей у різних державах-членах, де акцент робиться на координації заходів підтримки та адаптації до локальних соціальних систем. Н. Малярчук і С. Кудря аналізують підходи до включення переміщених осіб через призму тимчасового захисту, підкреслюючи роль освітніх програм і трудової зайнятості як основних інструментів для забезпечення стабільності та зменшення залежності від зовнішньої допомоги. У польському випадку такі

моделі набувають конкретних форм через взаємодію з національними інституціями, що дозволяє порівнювати ефективність різних стратегій і виділяти елементи, які сприяють глибшому включенню до суспільства на рівні повноцінної участі в економічних і культурних процесах [23, с. 206].

Забезпечення психологічного супроводу переміщених осіб у діяльності соціальних служб розкриває практичні механізми підтримки емоційного стану та запобігання кризовим ситуаціям під час адаптації до нових умов перебування в Польщі. Г. Бендерська розглядає інтеграцію психологічних заходів у повсякденну роботу соціальних установ, де акцент лягає на індивідуальному супроводі та групових формах допомоги, що допомагають відновлювати психічну рівновагу і сприяють кращій взаємодії з місцевим середовищем. Такий підхід інтегрується в загальну систему соціальних послуг, створюючи умови для поступового переходу від кризової підтримки до самостійної участі в суспільному житті без постійної зовнішньої інтервенції [4, с. 101].

Соціальна політика стосовно осіб, які потребують притулку, з урахуванням міжнародного досвіду та українських реалій, висвітлює організаційні рамки регулювання підтримки переміщених осіб і адаптацію цих рамок до умов масового напливу в європейських країнах. І. Козубовська аналізує моделі медично-соціальної роботи та механізми подолання адаптаційної кризи, включаючи психологічний тиск і необхідність прийняття нових ролей, що безпосередньо впливає на процеси включення до польського суспільства через координацію ресурсів і послуг. Ці підходи дозволяють формувати комплексні стратегії, де міжнародні стандарти поєднуються з національними особливостями для забезпечення стабільності та попередження довгострокових наслідків переміщення [18, с. 122].

Таким чином, розвиток теми стратегій соціальної інтеграції українських громадян у Польщі характеризується глибоким переплетенням соціологічних, психологічних і політико-соціальних напрямків, що створює цілісну основу для розуміння механізмів адаптації та включення до приймаючого суспільства в умовах тимчасового захисту.

1.3. Принципи та методи дослідження стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі

Дослідження стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі ґрунтується на сукупності принципів і методів, які забезпечують всебічний розгляд процесів включення переміщених осіб до приймаючого суспільства з урахуванням динаміки змін, взаємозв'язків елементів і множинних впливів. Ці підходи дозволяють побудувати цілісну модель аналізу, де кожна стратегія розглядається не як ізольований захід, а як частина ширшої системи взаємодії між правовими рамками, соціальними інституціями та економічними умовами країни перебування. Принципи визначають загальну логіку дослідження, тоді як методи реалізують її через послідовне застосування інструментів збору та інтерпретації даних, що дає можливість простежити шляхи адаптації від первинної стабілізації до глибокого включення в польське суспільство без порушення цілісності картини.

Принцип історизму орієнтує на вивчення стратегій соціальної інтеграції в контексті еволюції міграційних процесів і політики Європейського Союзу, де враховуються попередні етапи розвитку норм тимчасового захисту та їх трансформація під впливом різних криз. Такий підхід передбачає аналіз хронологічної послідовності подій, починаючи від формування базових європейських стандартів підтримки переміщених осіб у минулих десятиліттях і закінчуючи адаптацією цих стандартів до сучасних умов масового напливу з України. Історичний зріз дозволяє виявити, як попередній досвід регулювання міграційних потоків у відповідь на конфлікти в інших регіонах сформував основу для швидкого впровадження спеціальних механізмів у Польщі, включаючи координацію соціальних програм і трудової зайнятості. Це допомагає зрозуміти закономірності переходу від екстрених заходів до довгострокових стратегій включення, де кожна стадія політики ЄС впливає на поточні можливості адаптації громадян України в польському середовищі. О. Поліванова акцентує увагу на основних засадах правового регулювання тимчасового захисту в межах ЄС саме через призму історичного розвитку,

показуючи, як попередні етапи євроінтеграції визначили гнучкість сучасних інструментів підтримки переміщених осіб [27, с. 432].

Принцип системності вимагає розглядати стратегії соціальної інтеграції як єдину систему взаємопов'язаних компонентів, де правові регулятори, соціальні служби, освітні установи та економічні механізми діють у тісному взаємозв'язку і впливають один на одного в процесі включення українських біженців до польського суспільства. Такий підхід передбачає виділення структурних елементів, таких як координація між національними органами Польщі та європейськими інституціями, і простеження, як зміна одного елемента викликає зміни в інших. Системний аналіз дозволяє побудувати модель, де інтеграція охоплює не лише окремі заходи підтримки, а цілісний ланцюг взаємодії від отримання тимчасового захисту до участі в громадському житті, з урахуванням зворотних зв'язків між рівнями управління. Це дає змогу уникнути фрагментарності і виявити, як системні фактори, наприклад координація ресурсів у сфері зайнятості та освіти, забезпечують стабільність адаптації в умовах тривалого перебування. О. Близняк демонструє застосування системного бачення до процесів євроінтеграції України в умовах війни, де взаємозалежність національних і європейських політик стає ключем до розуміння стратегій соціальної інтеграції в приймаючих державах, зокрема Польщі [5, с. 127].

Принцип об'єктивності зобов'язує досліджувати стратегії соціальної інтеграції виключно на підставі перевірених даних і фактів, без впливу попередніх установок, що забезпечує точність оцінки реальних процесів включення українських біженців до польських соціальних структур. Цей принцип передбачає використання верифікованих показників, таких як статистика зайнятості, участь у освітніх програмах та рівень доступу до соціальних послуг, для формування висновків, які відображають дійсний стан справ у країні перебування. Об'єктивний підхід дозволяє порівнювати різні аспекти стратегій без перекручень, враховуючи як позитивні результати адаптації, так і наявні бар'єри в системі підтримки. Він слугує гарантією того, що аналіз охоплює всю різноманітність досвіду переміщених осіб, включаючи

відмінності за регіонами Польщі та категоріями громадян. О. Швагер застосовує об’єктивний аналіз аспектів міграційної політики Європейського Союзу щодо тимчасового захисту, де фактичні дані про реалізацію заходів у різних державах-членах дозволяють сформувати неупереджену картину соціальної адаптації переміщених осіб [35, с. 303].

Принцип багатофакторності передбачає врахування одночасно кількох груп чинників, що визначають успішність стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі, включаючи правові, економічні, культурні, демографічні та інституційні елементи в їхній взаємодії. Такий підхід дозволяє побудувати багатогранну модель, де, наприклад, правовий статус тимчасового захисту поєднується з економічними можливостями ринку праці, культурними особливостями взаємодії та демографічними характеристиками переміщених осіб. Багатофакторний аналіз допомагає виявити, як поєднання цих елементів впливає на різні етапи включення, від первинного розміщення до довгострокової участі в суспільному житті, і дає можливість врахувати специфіку польського контексту з його особливостями соціальної політики. Це сприяє формуванню комплексного уявлення про процеси адаптації, де жоден фактор не розглядається ізольовано. О. Карпенко у вивченні практики антикризового менеджменту у сфері соціального захисту населення застосовує багатофакторний підхід, показуючи, як різні елементи політики поєднуються для забезпечення стабільності підтримки переміщених осіб у кризових умовах [17, с. 225].

Принцип неупередженості забезпечує проведення дослідження стратегій соціальної інтеграції без будь-яких упереджень щодо статусу чи походження українських біженців у Польщі, що дозволяє отримати чисту картину процесів адаптації на основі рівного ставлення до всіх аспектів явища. Цей принцип передбачає виключення впливу стереотипів чи зовнішніх оцінок і орієнтує на аналіз фактів у їхній чистій формі, з урахуванням реальних потреб і можливостей кожної групи переміщених осіб. Неупереджений підхід сприяє формуванню рекомендацій, які враховують всю різноманітність досвіду включення до польського суспільства, без нав’язування зовнішніх оцінок ефективності. Він

слугує основою для об’єктивного порівняння різних стратегій і виявлення універсальних закономірностей адаптації в умовах тимчасового захисту. Методи дослідження, побудовані на цих принципах, включають системний аналіз документів, порівняльне вивчення практик у різних регіонах Польщі та комплексну інтерпретацію даних про соціальні процеси, що забезпечує повну відповідність завданням вивчення стратегій інтеграції.

Таким чином, поєднання принципів історизму, системності, об’єктивності, багатофакторності та неупередженості з відповідними методами створює надійну методологічну основу для дослідження стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі, забезпечуючи всебічний і логічно обґрунтований характер аналізу.

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ПОЛЬЩІ

2.1. Організаційно-правові засади та регулятори соціальної інтеграції українських біженців у Польщі

Організаційно-правові засади соціальної інтеграції українських біженців у Польщі формуються через взаємодію національних інституцій з європейськими регуляторами, де ключову роль відіграють спеціальні механізми координації між центральними органами влади, місцевим самоврядуванням та міжнародними структурами, спрямовані на забезпечення стабільного включення переміщених осіб до польських соціальних систем через доступ до праці, освіти та підтримки. Ці засади охоплюють багатошарову структуру управління, що включає розробку довгострокових політик на рівні уряду, імплементацію спеціальних законів про допомогу та створення профільних установ для практичної реалізації заходів, з урахуванням динаміки потреб переміщених осіб у контексті тривалого перебування. Регулятори забезпечують єдність підходів на національному та регіональному рівнях, де воєводи та гміни виконують оперативні завдання, а міністерства координують фінансування та стандарти, створюючи умови для поступового переходу від первинної підтримки до повноцінної участі в економічному та громадському житті Польщі.

Комплексна міграційна стратегія Польщі на 2025–2030 роки визначає організаційні рамки соціальної інтеграції українських біженців як частину ширшої політики контролю та безпеки, де акцент робиться на координації між Міністерством внутрішніх справ та адміністрації, Міністерством сім'ї та соціальної політики та місцевими органами для забезпечення системного включення переміщених осіб через програми адаптації та розподілу ресурсів. Стратегія передбачає створення єдиної системи моніторингу потреб, де центральні регулятори встановлюють пріоритети щодо зайнятості та освіти, а

регіональні структури реалізують їх через спеціальні фонди та партнерства з неурядовими організаціями, що дозволяє враховувати специфіку окремих воєводств і забезпечувати баланс між національними інтересами та зобов'язаннями перед Європейським Союзом. Такий підхід інтегрує елементи довгострокового планування, включаючи розвиток інфраструктури для соціальних послуг і механізми оцінки результатів включення, що сприяє стабільності процесів адаптації в умовах еволюції міграційних потоків [43].

Особливості соціальної допомоги українським біженцям у Польщі характеризуються поєднанням національних регуляторів з практичними механізмами розподілу ресурсів, де гміни та воєводи виступають основними виконавцями, а державний фонд допомоги забезпечує фінансування заходів, спрямованих на подолання бар'єрів у доступі до послуг. Грабовська С. аналізує, як такі особливості проявляються в організації щоденної підтримки, включаючи житлові програми та медичну допомогу, де координація між центральними та місцевими рівнями дозволяє оперативно реагувати на потреби, але водночас створює виклики через відмінності в регіональних можливостях. Ці регулятори передбачають єдині стандарти надання допомоги, що включають одноразові виплати та системну підтримку, забезпечуючи перехід до самостійного функціонування через інституційні канали [9, с. 67].

Спеціальний закон від 12 березня 2022 року про допомогу громадянам України встановлює детальні організаційно-правові регулятори соціальної інтеграції, зокрема в статті 22 визначає порядок доступу до ринку праці через просте повідомлення до повітового центру зайнятості протягом 14 днів, що дозволяє українським біженцям працевлаштовуватися без додаткових дозволів і сприяє швидкому включенню в економічне життя Польщі. У статті 23 закон регулює ведення господарської діяльності на рівних умовах з громадянами Польщі за наявності номера PESEL, а стаття 24 передбачає залучення до центрів соціальної інтеграції та добровільних трудових загонів для осіб віком 15–25 років. Стаття 29–32 деталізує надання соціальної допомоги без обов'язкового сімейного опитування, включаючи одноразову виплату 300 злотих на особу та

психологічну підтримку як завдання гміни, тоді як стаття 37 забезпечує медичне обслуговування на рівні застрахованих осіб через Національний фонд здоров'я. Організаційна координація покладається на воєвод, які видають обов'язкові розпорядження органам місцевого самоврядування та неурядовим організаціям, а стаття 12 створює спеціальний Фонд допомоги в Банку господарства національного для фінансування всіх заходів, що забезпечує єдину систему управління ресурсами на національному рівні. Закон також у статті 1 ust. 3 pkt 7 і 8 регулює освітні аспекти, включаючи створення підготовчих класів і додаткових місць у вищих навчальних закладах, з фінансуванням з державного бюджету та залученням міжкультурних асистентів для підтримки адаптації дітей. Така структура регуляторів дозволяє поєднувати екстрені заходи з довгостроковими програмами інтеграції, де місцеве самоврядування отримує делеговані повноваження щодо житла, транспорту та соціальних виплат, забезпечуючи комплексний підхід до включення українських біженців [53].

Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 року № 1481 щодо виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам слугує додатковим регулятором у контексті координації соціальної політики між Україною та Польщею, де механізми надання допомоги в країні походження впливають на умови переходу до польських програм інтеграції через обмін даними та спільні стандарти підтримки переміщених осіб. Цей нормативний акт встановлює чіткі критерії та процедури виплат, що створює основу для взаємного визнання статусів і дозволяє польським органам враховувати попередній досвід соціальної допомоги при плануванні заходів для українських біженців. Регулятори тут спрямовані на запобігання дублюванню підтримки та забезпечення плавного включення через спільні інформаційні системи, де українська сторона надає дані про попереднє перебування, а польські інституції інтегрують їх у національні реєстри. Такий підхід посилює організаційну єдність трансграничних процесів, де виплати стають елементом ширшої системи соціальної стабілізації [11].

Правовий оновлений звіт сектору захисту в Польщі від UNHCR станом на 23 лютого 2026 року фіксує еволюцію організаційно-правових регуляторів соціальної інтеграції українських біженців, де акцент робиться на продовженні тимчасового захисту та адаптації національних механізмів до змін у європейському законодавстві, з координацією між UNHCR та польськими міністерствами для моніторингу доступу до прав. Звіт деталізує ролі воєводських органів у верифікації статусу та розподілі соціальних послуг, включаючи оновлені процедури реєстрації та надання допомоги в регіонах з високою концентрацією переміщених осіб. Регулятори тут включають рекомендації щодо посилення інституційної співпраці з місцевими гмінами для забезпечення житла та освіти, що дозволяє коригувати національні програми відповідно до актуальних потреб. Такий документ слугує орієнтиром для коригування організаційних структур, забезпечуючи відповідність міжнародним стандартам захисту в умовах тривалого конфлікту [44].

Європейська комісія через відділ міграції та внутрішніх справ у рамках політики тимчасового захисту 2024 року регулює організаційні засади соціальної інтеграції українських біженців на рівні Європейського Союзу, де Польща як держава-член зобов’язана забезпечувати єдині мінімальні стандарти доступу до ринку праці, освіти та соціального забезпечення через національні інституції та координацію з іншими країнами. Ці регулятори передбачають створення спільних механізмів моніторингу та обміну найкращими практиками, де польські органи влади інтегрують європейські вимоги в місцеві програми, включаючи фінансування з фондів ЄС для розвитку центрів підтримки. Такий підхід дозволяє гармонізувати дії на національному рівні з загальноєвропейськими зобов’язаннями, забезпечуючи стабільність організаційних структур і регуляторів для включення переміщених осіб [39].

Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, з урахуванням змін станом на 2025 рік, виступає паралельним регулятором у системі організаційно-правових засад, де механізми реєстрації та соціальної підтримки в Україні створюють основу для

координації з польськими структурами через обмін реєстрами та спільні програми повернення або продовження захисту. Цей закон деталізує права на соціальні виплати та житло для переміщених осіб, що впливає на польські регулятори шляхом узгодження статусів і запобігання прогалинам у підтримці під час транскордонних переміщень. Організаційні аспекти тут включають делегування повноважень місцевим органам в Україні, аналогічно польським гмінам, що посилює єдність регуляторів на двосторонньому рівні [29].

Рішення Ради ЄС 2022/382 від 4 березня 2022 року про встановлення тимчасового захисту для осіб, які тікають з України, визначає організаційно-правові регулятори на європейському рівні, де держави-члени, включаючи Польщу, зобов'язані видавати посвідки на проживання та забезпечувати доступ до соціальних прав без індивідуальної процедури, з координацією через мережу готовності до міграційних криз. Регламент передбачає сімейну єдність та свободу пересування протягом 90 днів, що впливає на національні структури Польщі через обов'язок інтегрувати ці норми в місцеві програми зайнятості та освіти. Регулятори тут включають фінансову підтримку з фондів ЄС і оперативну співпрацю з агентствами, що дозволяє польським органам створювати єдину систему управління інтеграцією [47].

Відповідь на інтерпеляцію № 3373 щодо міжкультурного асистента від міністра освіти Барбари Новацької встановлює організаційні регулятори в сфері освіти для українських біженців, де міжкультурні асистенти призначаються як непедагогічний персонал для діагностики культурного шоку та запобігання дискримінації, з фінансуванням з Фонду допомоги за спеціальним законом про допомогу громадянам України. Регулятори передбачають кваліфікаційні вимоги, включаючи знання мови та культури країни походження, і делегування завдань місцевим органам освіти, що інтегрується в загальну систему підтримки шкільної адаптації. Такий механізм посилює координацію між школами та соціальними службами для забезпечення включення дітей через профільні посади [42].

Вказівки щодо функціонування Центрів інтеграції іноземців у Варшаві від березня 2024 року визначають організаційні регулятори практичної соціальної інтеграції українських біженців, де центри координуються Міністерством внутрішніх справ та адміністрації для надання мовних курсів, консультацій з працевлаштування та культурної орієнтації через спеціальні програми, що охоплюють усі регіони Польщі. Регулятори включають фінансування з європейських фондів і партнерство з місцевими гмінами, що забезпечує системний підхід до адаптації через єдині стандарти діяльності центрів. Така структура дозволяє поєднувати теоретичні засади з повсякденною реалізацією заходів включення.

Таким чином, організаційно-правові засади та регулятори соціальної інтеграції українських біженців у Польщі утворюють цілісну систему, де національні закони, європейські рішення та інституційні механізми взаємодіють для забезпечення стабільного та комплексного включення переміщених осіб до польського суспільства.

2.2. Статусно-рольовий набір та етапи соціальної інтеграції українських біженців у Польщі

Статусно-рольовий набір українських біженців у Польщі становить динамічну систему соціальних позицій і пов’язаних з ними очікуваних форм поведінки, які виникають у рамках тимчасового захисту і поступово трансформуються залежно від просування через послідовні фази включення до приймаючого суспільства. Цей набір поєднує правовий статус особи з тимчасовим захистом, що надає доступ до проживання, медичних послуг і базової підтримки, з економічною позицією працівника на ринку праці, освітньою позицією учня чи студента в системі навчання, сімейною позицією батька або матері з відповідальністю за дітей та побут, а також громадською позицією учасника локальних мереж взаємодопомоги. Кожна роль супроводжується конкретними очікуваннями щодо взаємодії з польськими органами влади, роботодавцями, школами та місцевими спільнотами, де перехід

від однієї позиції до іншої відбувається через накопичення досвіду і ресурсів. Етапи соціальної інтеграції вибудовуються як чітко структурований ланцюг фаз, що починаються з моменту перетину кордону та первинної реєстрації, продовжуються періодом мовної та культурної пристосованості, переходять до активної участі в трудовій і освітній сферах і завершуються рівнем повної соціальної включеності або свідомого вибору подальшого перебування чи повернення. Такий підхід забезпечує послідовність у розгляді процесів, де статусно-рольовий набір змінюється синхронно з досягненням кожного етапу і враховує вплив зовнішніх умов польського середовища на внутрішні ресурси переміщених осіб.

Економічні, соціальні та психологічні чинники формують перехід від первинної позиції тимчасово захищеної особи до стабільної ролі працівника на польському ринку праці, де на етапі адаптації особа набуває навичок пошуку вакансій і визнання попередньої кваліфікації, що дозволяє досягти офіційного працевлаштування та зменшити залежність від зовнішньої допомоги. На цьому етапі роль працівника включає виконання середньокваліфікованих завдань у сферах обслуговування, логістики чи виробництва, з урахуванням спрощеного доступу через повідомлення до повітових центрів зайнятості, що створює умови для економічної самостійності. Соціальні аспекти проявляються в забезпеченні житлових умов і доступу до сімейних послуг, тоді як психологічні елементи пов’язані з подоланням стресу від розриву попередніх зв’язків і формуванням нових стратегій поведінки для збереження стабільності. На подальшому етапі повної включеності ці чинники впливають на рішення щодо довгострокового перебування або підготовки до реінтеграції в країні походження після відновлення безпеки, де економічна накопичена компетенція стає основою для перенесення досвіду назад. Такий розвиток статусно-рольового набору забезпечує поступове зміцнення позицій переміщених осіб у польському суспільстві через поєднання матеріальних можливостей і внутрішньої мотивації [31, с. 281].

Правовий режим тимчасового захисту визначає початковий статус особи з правами на проживання, працевлаштування та соціальні послуги, що формує роль активного учасника ринку праці, де значна частина переміщених осіб досягає стабільної зайнятості через спрощені механізми реєстрації в польських центрах зайнятості та отримання доступу до існуючих програм підтримки житла і медичної допомоги. Етапи інтеграції розпочинаються з фази прибуття та первинної стабілізації, коли особа реєструється в системі та отримує базові ресурси, після чого переходить до періоду адаптації через опанування мови та культурних норм для повноцінної взаємодії з місцевим середовищем. На етапі економічної включеності роль працівника стає центральною, з можливістю участі в іпотечних програмах і соціальному житлі на рівних умовах з громадянами Польщі, що дозволяє накопичувати досвід і формувати нові соціальні мережі. Психологічні фактори стабільності, пов’язані з подоланням травматичних наслідків переміщення, впливають на перехід до фінального етапу прийняття рішення про повернення після забезпечення умов безпеки в країні походження, де історичні приклади масової репатріації демонструють скасування тимчасового статусу для стимулювання реінтеграції. Соціальні елементи включають доступ до освіти для дітей і сімейної підтримки, що посилює роль члена спільноти і сприяє балансу між перебуванням у Польщі та перспективами відновлення зв’язків з Україною через координацію з європейськими програмами допомоги. Такий послідовний розвиток статусів і ролей забезпечує комплексну стабілізацію становища переміщених осіб у польському контексті [6].

Роль дитини-учня в польській освітній системі на етапі первинної адаптації передбачає перебування в спеціальних підготовчих класах для опанування мови і поступовий перехід до звичайних груп, де статус учня поєднується з сімейною позицією, що вимагає координації з батьками для подолання культурних відмінностей і забезпечення емоційної підтримки. Етапи інтеграції для дітей охоплюють початкову реєстрацію в школах з оцінкою попередніх знань, період інтенсивної мовної підготовки для зменшення ізоляції та фазу повної участі в

навчальному процесі з можливістю залучення до шкільних заходів і взаємодії з однолітками. На цьому рівні роль учня еволюціонує до учасника шкільної спільноти, де культурні бар'єри мінімізуються через додаткові програми підтримки, а вікові особливості враховуються для уникнення конфліктів у змішаних групах. Психологічні аспекти адаптації включають роботу з травмою переміщення, що дозволяє дітям набувати навичок самостійності і формувати нові соціальні зв'язки в польському середовищі. Такий статусно-рольовий розвиток сприяє загальній інтеграції сімей, де освітня позиція дитини стає каталізатором для батьківської участі в локальних процесах [41, с. 162].

Підтримка європейських механізмів формує роль учня чи молодої особи в освітніх системах держав-членів, включаючи Польщу, через забезпечення доступу до шкіл і університетів з додатковими мовними курсами, стипендіями та визнанням попередньої підготовки, що дозволяє на етапі освіти досягти повної включеності та підготовки до професійної діяльності. Етапи інтеграції охоплюють координацію між національними структурами для створення підготовчих програм, період адаптації до навчальних стандартів і фазу активної участі в університетському чи професійному навчанні з можливістю переходу до дуальних форм підготовки. Роль студента тут поєднується з позицією молодого учасника суспільства, де європейські ресурси сприяють подоланню адміністративних бар'єрів і забезпечують психологічну стабільність через спеціальні заходи підтримки. Такий розвиток статусів дозволяє дітям і молоді набувати компетенцій, які сприяють як довгостроковому перебуванню в Польщі, так і майбутній реінтеграції в Україні з покращеними кваліфікаціями. Соціальні аспекти включають залучення сімей до освітніх процесів, що посилює загальну динаміку адаптації переміщених осіб [22, с. 12].

Виклики адаптації дітей-біженців у польських освітніх закладах проявляються в мовних і культурних бар'єрах, що впливають на роль учня на етапі включення, де стратегії передбачають створення спеціальних підготовчих груп і залучення додаткового персоналу для забезпечення плавного переходу до стандартного навчання з урахуванням індивідуальних потреб. Етапи інтеграції

включають первинну діагностику знань для формування індивідуальних планів, період інтенсивної підтримки для подолання ізоляції та фазу повної соціалізації через участь у шкільних проєктах і позакласних заходах. Роль учня тут еволюціонує до активного члена колективу, де культурні відмінності стають джерелом взаємного збагачення, а психологічні труднощі мінімізуються через системну допомогу. Такий підхід дозволяє дітям набувати статусу повноправного учасника освітнього середовища, що позитивно позначається на сімейній динаміці і загальній інтеграції переміщених осіб у Польщі. Соціальні стратегії включають координацію з місцевими громадами для створення умов для взаємодії, що посилює стабільність процесів адаптації [7, с. 538].

Особливості інтеграції дітей у освітні системи передбачають етапи підготовчих класів для інтенсивного опанування мови з подальшим переходом до основних груп, де роль учня включає участь у змішаних колективах і професійну орієнтацію через комбіновані форми навчання, що поєднують теоретичні заняття з практичною діяльністю для швидкого набуття соціальних навичок. На етапі адаптації статус учня поєднується з сімейною позицією, що вимагає координації з батьками для забезпечення стабільності та подолання вікових і культурних конфліктів у групах. Психологічні аспекти включають роботу з емоційними наслідками переміщення через спеціальні програми підтримки, тоді як соціальні елементи охоплюють доступ до додаткових послуг для раннього дитинства і підготовки до подальшої кар'єри. Такий розвиток ролей дозволяє адаптувати досвід інших європейських систем до польських умов, де підготовчі моделі сприяють зменшенню дефіциту ресурсів і забезпечують поступову включеність дітей у суспільне життя. Етапи завершуються рівнем повної участі в навчальному процесі, де набуті компетенції стають основою для самостійного функціонування [30].

Адаптація українських переміщених осіб у приймаючих країнах, з урахуванням польських особливостей, проходить через етапи прибуття з первинною реєстрацією та отриманням статусу тимчасового захисту, адаптації до повсякденних умов через мовні програми та медичну підтримку, зайнятості з

фокусом на середньокваліфікованих посадах для забезпечення стабільного доходу, освіти з визнанням попередніх досягнень і соціальної включеності через участь у громадських заходах. Роль працівника домінує серед жінок віком тридцять-сорок дев'ять років, де стабільний дохід досягається через офіційні договори і самозайнятість, тоді як статус студента забезпечує доступ до безкоштовних програм з урахуванням сімейних потреб у догляді за дітьми. На етапі соціальної включеності роль члена спільноти формується через взаємодію з місцевими мережами, де психологічні фактори травми компенсуються через доступні курси і консультації. Такий послідовний розвиток статусів і ролей дозволяє враховувати гендерні та вікові особливості, забезпечуючи баланс між економічною самостійністю і збереженням сімейних зв'язків у польському середовищі. Етапи завершуються можливістю свідомого вибору подальшого шляху з урахуванням накопиченого досвіду [32].

Таким чином, статусно-рольовий набір та етапи соціальної інтеграції українських біженців у Польщі утворюють єдину логічну систему, де кожна позиція і фаза взаємопов'язані для забезпечення послідовного переходу від екстреної стабілізації до повноцінної участі в суспільному житті країни перебування.

2.3. Класифікація стратегій соціальної інтеграціїї українських біженців у Польші

Класифікація стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі дозволяє впорядкувати підходи до включення переміщених осіб залежно від ключових критеріїв, таких як виміри адаптації, профілі груп населення, сфери підтримки та орієнтація на довгострокове перебування чи підготовку до можливого повернення. Ця систематизація враховує динаміку процесів, де кожна стратегія поєднує елементи економічної стабілізації, культурного пристосування та соціальної взаємодії, створюючи умови для переходу від первинної стабілізації до глибокого включення в польське середовище. Різні класифікаційні підстави відображають багатогранність явища, дозволяючи

виділити універсальні та специфічні моделі, що застосовуються на національному рівні з урахуванням регіональних особливостей і демографічних характеристик переміщених осіб. Такий поділ сприяє розумінню, як окремі елементи взаємодіють у загальній системі включення, формуючи траєкторії від короткострокової адаптації до стабільних форм участі в суспільному житті.

Стратегії соціальної інтеграції класифікуються за чотирма основними вимірами адаптації – економічним, культурним, соціально-політичним та ідентифікаційним, де кожен вимір відображає ступінь входження в польське суспільство через конкретні показники активності та взаємодії. Економічний вимір охоплює рівень зайнятості, форми працевлаштування, джерела доходів та здатність покривати непередбачені витрати, досягаючи в середньому 60% від максимального показника завдяки високій активності дорослих українців, які часто працюють у сферах послуг, промисловості та будівництва.

Культурний вимір фокусується на знанні польської мови, участі в мовних курсах та залученні до культурних практик, досягаючи близько 50%, що свідчить про поступове опанування норм і традицій. Соціально-політичний вимір включає побудову відносин з місцевими жителями, легалізацію перебування та участь у громадському житті, з показником 39%, тоді як ідентифікаційний вимір стосується відчуття приналежності та національної ідентифікації, оцінюється в 45%. Така класифікація за вимірами дозволяє виділити групи, де високий економічний показник не завжди супроводжується рівним прогресом у інших сферах, особливо коли робота обмежує час на культурну адаптацію. Профілі іммігрантів розподіляються на чотири сегменти залежно від соціально-демографічних характеристик, що безпосередньо впливає на поєднання цих вимірів і формує різні траєкторії включення в польське суспільство [46, с. 28].

Класифікація стратегій також проводиться за чотирма кластерами профілів біженців, що виділяються на основі демографічних, економічних та міграційних характеристик, дозволяючи адаптувати підходи до конкретних груп і враховувати їхні особливості в процесі включення до польського середовища. Перший кластер – класичні біженці – охоплює переважно жінок середнього віку

з дітьми, які прибули до Польщі через загальну небезпеку, характеризуються низьким рівнем попереднього досвіду перебування за кордоном і потребують комплексної підтримки в житлі та соціальних послугах для стабілізації. Другий кластер – квазі-трудові мігранти – включає осіб, які поєднують втечу від війни з пошуком роботи, демонструють вищий рівень адаптації завдяки попередньому досвіду і орієнтовані на швидке працевлаштування без сильної залежності від державних програм. Третій кластер – професіонали – складається з осіб, які працюють за спеціальністю, часто з попереднім бізнес-досвідом, і проявляють сильнішу лояльність до країни походження, що впливає на баланс між включенням у Польщі та планами повернення. Четвертий кластер – мешканці зон бойових дій – охоплює найбільш постраждалих осіб, які швидко адаптуються економічно, але сильно залежать від умов безпеки та реконструкції для рішень щодо подальшого перебування. Така групова класифікація дає можливість диференціювати стратегії, де для одних груп пріоритетом стає економічна самостійність, а для інших – психологічна стабілізація та доступ до освітніх ресурсів, забезпечуючи адресність заходів у польському контексті [15].

За сферами основних бар'єрів і потреб стратегії соціальної інтеграції поділяються на групи, пов'язані з житловими умовами, адміністративно-правовими питаннями, соціальною взаємодією, освітою, психологічною підтримкою, медичним обслуговуванням, пошуком роботи та професійною кваліфікацією, що дозволяє системно реагувати на конкретні труднощі переміщених осіб у Польщі. Житлові стратегії фокусуються на забезпеченні стабільних умов проживання через програми соціального житла та допомоги в оренді, де мова стає ключовим бар'єром для доступу до інформації. Адміністративні стратегії включають роз'яснення польського законодавства, процедури легалізації та взаємодію з органами влади, що особливо актуально для груп з обмеженим попереднім досвідом. Соціальні стратегії спрямовані на подолання культурних відмінностей і дискримінації через заходи міжкультурної взаємодії та участь у спільних заходах. Освітні стратегії охоплюють доступ до мовних курсів для дорослих і дітей, визнання дипломів та професійну

перепідготовку, де потреба в нострифікації документів досягає значних показників серед кваліфікованих осіб. Психологічні стратегії передбачають роботу з тривогою, травмою та відчуттям розлуки, особливо для жінок і осіб, які доглядають за дітьми. Медичні стратегії включають полегшення доступу до спеціалістів і реабілітацію, тоді як стратегії пошуку роботи та кваліфікації акцентують на підготовці резюме, інтерв'ю та знанні трудового законодавства. Такий поділ за сферами дозволяє поєднувати заходи в комплексні програми, де пріоритетність визначається демографічними особливостями груп, забезпечуючи цілісний підхід до адаптації в польському суспільстві [37].

Класифікація стратегій за орієнтацією на перебування в Польщі чи підготовку до повернення виділяє два основні типи – стратегії активного включення для довгострокового перебування та стратегії умовної адаптації з фокусом на репатріацію після стабілізації умов в країні походження, що базується на аналізі планів і факторів впливу. Стратегії активного включення передбачають максимальне використання підтримки в зайнятості, житлі та освіті для осіб, які демонструють високі показники адаптації та низьку залежність від допомоги, сприяючи формуванню стабільних соціальних мереж і економічної самостійності. Стратегії умовної адаптації орієнтовані на групи з сильними зв'язками з Україною, де заходи підтримки поєднуються з інформаційними кампаніями про умови повернення, включаючи можливості реконструкції та релокації в безпечніші регіони. Фактори, що визначають приналежність до типу, охоплюють рівень поточного доходу, наявність дітей у польських школах, тривалість перебування та регіон походження, де особи з зон бойових дій частіше орієнтовані на повернення за умови безпеки. Така класифікація дозволяє коригувати політику залежно від динаміки конфлікту, забезпечуючи гнучкість у розподілі ресурсів між підтримкою в Польщі та заходами, спрямованими на майбутню реінтеграцію в Україні [24].

Стратегії також класифікуються за рівнем самостійності та залежності від допомоги, де виділяються групи самодостатніх осіб, осіб у процесі активної адаптації та вразливих категорій, що впливає на вибір інструментів включення

та прогнозування довгострокових планів перебування в Польщі. Самодостатні стратегії характеризуються мінімальною участю в державних програмах, фокусом на самостійному працевлаштуванні та віддаленій роботі, що дозволяє швидко досягати економічної незалежності та формувати плани на основі особистого доходу. Стратегії активної адаптації передбачають інтенсивне використання мовних курсів, житлової підтримки та соціальних виплат для груп, які поступово переходять до самостійності через набуття компетенцій. Вразливі стратегії спрямовані на осіб старшого віку або з доглядом за дітьми, де пріоритетом стають психологічна допомога та базові послуги для запобігання ізоляції. Регресійний аналіз показує, що вищий дохід і зайнятість зменшують ймовірність повернення, тоді як вік і регіон походження посилюють орієнтацію на Україну, дозволяючи поєднувати кластери з конкретними заходами для балансу між включенням і збереженням зв'язків з країною походження. Такий поділ забезпечує адресність і врахування динаміки зміни планів під впливом зовнішніх умов [16].

Класифікація стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі за комбінованими критеріями – вимірами адаптації, профілями груп, сферами потреб та орієнтацією на перебування – створює повну картину можливих підходів, де кожна категорія взаємодіє з іншими для забезпечення комплексного включення переміщених осіб. Економічний прогрес у поєднанні з культурними заходами посилює соціально-політичну участь, тоді як кластерні особливості визначають пріоритетність сфер підтримки, а плани щодо майбутнього коригують баланс між довгостроковим перебуванням і підготовкою до повернення. Такий багатогранний поділ дозволяє враховувати регіональні відмінності в Польщі, демографічні зміни та еволюцію конфлікту, формуючи основу для гнучких програм, що адаптуються до реальних потреб і сприяють стабільності процесів у польському суспільстві.

Таким чином, класифікація стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі утворює системну основу, де різні критерії та типи взаємодоповнюють один одного для забезпечення послідовного та адресного включення переміщених осіб до приймаючого суспільства.

РОЗДІЛ 3
ПРАКСЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ПОЛЬЩІ

3.1. Обґрунтування методики дослідження стратегій соціальної інтеграціїї українських біженців у Польші

Методика дослідження стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі побудована виключно на вторинній обробці даних, що дає змогу системно проаналізувати реальні показники включення переміщених осіб до польського суспільства через призму кількісних і якісних індикаторів, отриманих з офіційних джерел без проведення нового емпіричного збору інформації. Такий вибір зумовлений необхідністю охопити динаміку процесів від моменту реєстрації до повної участі в економічному та освітньому житті, де дані про кількість осіб, рівень зайнятості, підприємницьку активність і шкільну освіту дозволяють простежити траєкторії адаптації в хронологічній послідовності з 2022 по 2026 рік. Вторинний аналіз забезпечує об’єктивність через використання верифікованих статистичних рядів і звітів міжнародних та національних структур, що фіксують зміни в реальному часі без суб’єктивного впливу опитувань. Це дозволяє поєднати макрорівневі показники з мікроаналізом конкретних сфер, таких як трудова зайнятість і освіта дітей, створюючи цілісну картину реалізації стратегій у польському контексті.

Оперативний портал даних UNHCR щодо ситуації з Україною слугує основним джерелом для первинного структурування даних про загальну чисельність і розподіл переміщених осіб у Польщі, де фіксуються щомісячні оновлення статусів тимчасового захисту та базові індикатори захисту. Ці дані дозволяють побудувати часові ряди для оцінки стабільності перебування, включаючи реєстрацію та доступ до соціальних послуг, що є стартовою точкою для подальшого аналізу економічної та освітньої включеності. Обробка здійснюється через порівняння показників за роками, що виявляє тенденції

зростання або стабілізації потоків і дає змогу співставити їх з національними програмами підтримки. Такий підхід забезпечує точність у визначенні масштабів явища та слугує основою для розрахунку часток зайнятості чи освіти в загальній масі переміщених осіб [50].

Дані про рівень зайнятості українських біженців після одного року перебування в країнах ЄС, оприлюднені Інститутом праці та професійної освіти Німеччини, використовуються для порівняльного контексту з польською реальністю, де фіксується зростання показника працевлаштування з 18 % у середньому до 28 % через дванадцять місяців після прибуття. Обробка цих показників включає розрахунок динаміки та факторів впливу, таких як мовні курси та визнання кваліфікацій, що дозволяє екстраполювати тенденції на польський ринок праці з урахуванням вищих показників активності в Польщі порівняно з іншими державами. Статистичний аналіз цих даних передбачає групування за статтю та віком, де жінки з дітьми демонструють нижчі показники через структурні бар'єри догляду, що корелює з польськими програмами підтримки зайнятості. Такий метод дає можливість виділити спільні європейські закономірності та специфічні польські переваги в швидкості включення до трудової сфери [38].

Оновлення ситуації з біженцями з України в Польщі від UNHCR за 2024 рік фіксує ключові кількісні індикатори, включаючи загальну чисельність у 977 980 осіб станом на 10 лютого 2026 року та зростання рівня зайнятості з 61 % до 69 % у 2024 році за даними аналізу впливу на економіку Польщі. Вторинна обробка цих даних передбачає розрахунок внеску в ВВП країни на рівні 2,7 % у 2024 році та порівняння з попередніми періодами для виявлення стабільності інтеграційних процесів. Аналіз охоплює регіональний розподіл і демографічні характеристики, що дозволяє простежити зв'язок між доступом до ринку праці та загальною стабільністю перебування. Такий підхід забезпечує точне відображення динаміки включення через систематизацію індикаторів захисту та економічної участі в єдиній базі даних [52].

Правила щодо перевірки навчання українських дітей у польських школах, оприлюднені на порталі освітньої інформації, встановлюють чіткі межі обов'язкового відвідування та заборони на одночасне навчання в українській системі онлайн для осіб з PESEL UKR. Обробка цих нормативних положень передбачає порівняння з реальними показниками охоплення освітою, де школи не мають права верифікувати дистанційне навчання в Україні, що створює специфіку для етапу адаптації дітей. Аналіз включає розрахунок частки дітей, які переходять до очної форми через обов'язок шкільної освіти, та оцінку впливу на сімейну стабільність. Такий метод дозволяє виділити освітній компонент інтеграції як окремий вимір і співставити його з загальними тенденціями зайнятості батьків [45].

Дані про українські підприємства в Польщі за 2022–2025 роки демонструють створення 123,6 тис. бізнесів, з яких 109,1 тис. – одноосібні діяльності, та зростання реєстрацій у 2025 році до 31,4 тис. JDG, що становить 12 % усіх нових одноосібних підприємств країни. Вторинна обробка цих показників включає аналіз галузевої структури та внеску в зайнятість, де 72 % українців залишаються активними на ринку праці, а 75 % біженців досягають стабільної зайнятості порівняно з 57 % у загальній польській популяції. Таблиця 3.1.1 відображає динаміку реєстрації українських JDG і компаній за роками.

Таблиця 3.1.

Кількість українських підприємств у Польщі за формами власності (2022–2025 роки)

Рік	**Одноосібні діяльності (JDG)**	**Компанії з українським капіталом**
2022	4 259	15 896
2023	3 713	28 642
2024	3 279	33 165
2025	3 206	31 415

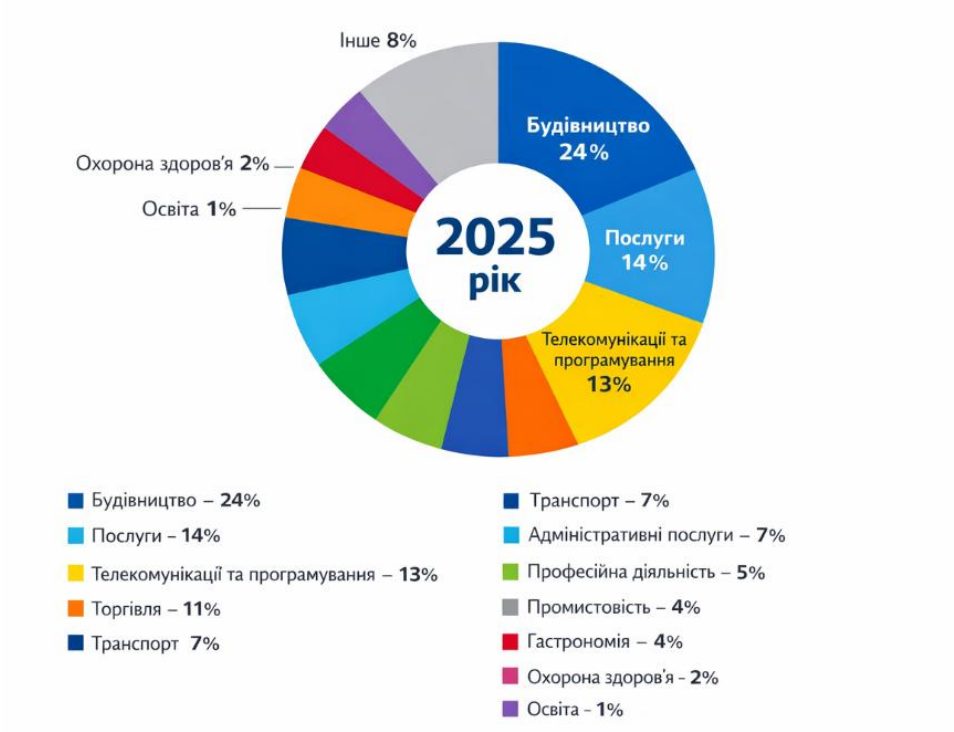

Рисунок 3.1. Структура галузей українських одноосібних підприємств у Польщі у 2025 році

Такий аналіз дозволяє кількісно оцінити економічний внесок і зв'язати підприємницьку активність з рівнем інтеграції через створення робочих місць [49].

Фактшит моніторингу кордону в Польщі від UNHCR за березень 2024 року фіксує потоки перетину та демографічні характеристики в'їжджаючих осіб, що слугує основою для розрахунку початкових масштабів реєстрації та подальшого розподілу по воєводствах. Обробка цих даних передбачає порівняння з пізнішими оновленнями для виявлення стабільності потоків і впливу на загальну чисельність захищених осіб. Аналіз включає групування за статтю та віком, що корелює з показниками зайнятості та освіти, забезпечуючи повну картину первинних етапів включення. Такий метод доповнює загальну базу даних про захист і дозволяє простежити еволюцію від кордонного моніторингу до довгострокової адаптації [51].

Наслідки запровадження обов'язкового шкільного навчання для українських дітей у Польщі демонструють зростання охоплення до 167 553 учнів у школах станом на 30 вересня 2024 року та 27 735 у садочках, з загальним показником 195 288 осіб. Вторинна обробка цих даних передбачає розрахунок приросту після вересня 2024 року (близько 20 000 нових учнів) та аналіз впливу на доступ до соціальних виплат, де відвідування шкіл стає умовою для отримання допомоги з червня 2025 року. Аналіз охоплює вікові особливості та виключення для випускних класів, що дозволяє виділити освітній етап інтеграції як критичний для сімейної стабільності. Таблиця 3.1.2 відображає динаміку охоплення освітою.

Таблиця 3.2.

Охоплення українських дітей освітою в Польщі (станом на 2024 рік)

Категорія	**Кількість осіб (вересень 2024)**	**Зміна з липня 2024**
Школи (початкова та середня)	167 553	+20 000
Садочки та дошкільні групи	27 735	–3 000
Загальне охоплення	195 288	+17 000

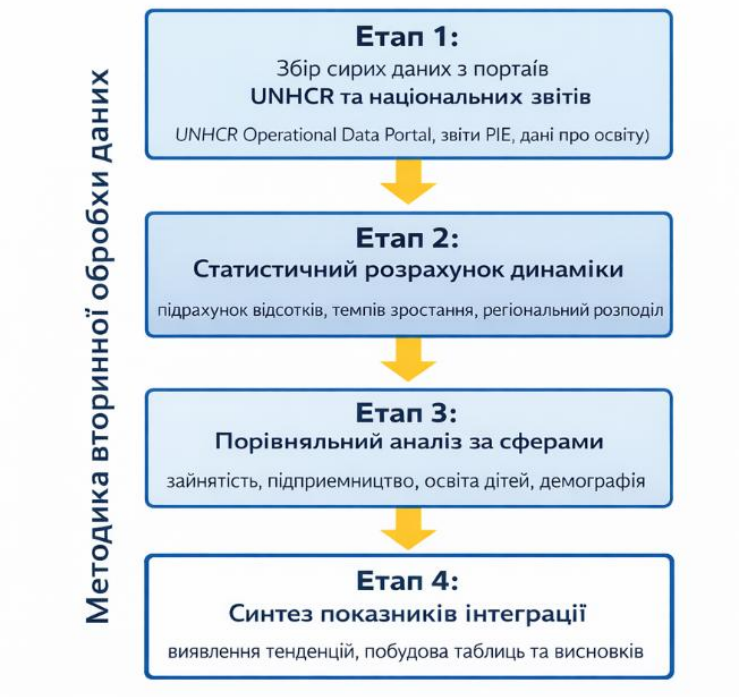

Рисунок 3.2. Схема послідовності вторинної обробки даних

Такий підхід забезпечує повне охоплення освітнього компонента стратегій і його зв’язок з економічними індикаторами [48].

Таким чином, обґрунтована методика вторинної обробки даних з офіційних джерел UNHCR, звітів про зайнятість, підприємницьку активність та освітні показники створює надійну основу для всебічного аналізу стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі, де кількісні індикатори та таблиці дозволяють точно простежити динаміку включення від первинної реєстрації до стабільної участі в суспільному житті.

3.2. Виклики, проблеми та перспективи реалізації стратегій соціальної інтеграціїї українських біженців у Польші

Реалізація стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі стикається з комплексом викликів і проблем, що виникають через масштабність переміщення, структурні обмеження приймаючого суспільства та невизначеність тривалості конфлікту, які одночасно відкривають перспективи для коригування підходів і формування гнучких механізмів включення. Ці труднощі проявляються в демографічному тиску на інфраструктуру, розбіжностях між правовими рамками тимчасового захисту і реальними потребами осіб, психологічних бар’єрах адаптації та необхідності балансу між підтримкою в країні перебування і підготовкою до можливого повернення. Проблеми посилюються регіональними відмінностями в Польщі, гендерними та віковими особливостями груп переміщених осіб, а також взаємодією національних і європейських регуляторів, що вимагає постійного перегляду пріоритетів для збереження стабільності процесів. Перспективи пов’язані з можливістю трансформації цих бар’єрів у стимули для глибшого включення через реформування соціальної політики, посилення координації та розробку сценаріїв реінтеграції, що дозволить перетворити тимчасові заходи на довгострокові моделі співіснування або плавного переходу до країни походження.

Масштаби вимушеної міграції населення України через збройну агресію створюють фундаментальні демографічні виклики для реалізації стратегій соціальної інтеграції в Польщі, де втрата значної частини працездатного населення в країні походження поєднується з концентрацією переміщених осіб у приймаючих регіонах і призводить до перевантаження систем соціального захисту та ринку праці. Наслідки включають прискорене старіння структури населення, дефіцит кваліфікованих кадрів у ключових галузях і необхідність перерозподілу ресурсів для забезпечення житла, освіти та медичних послуг великим групам осіб, що впливає на темпи економічної включеності. У польському контексті це проявляється в регіональних диспропорціях, коли воєводства з високою концентрацією біженців стикаються з додатковим навантаженням на інфраструктуру, а загальний обсяг переміщених осіб вимагає коригування бюджетних прогнозів і довгострокового планування для уникнення соціальної напруги. Демографічні зрушення також впливають на сімейні структури, де переважання жінок з дітьми посилює потребу в спеціальних програмах догляду та адаптації, ускладнюючи загальну динаміку стратегій включення і вимагаючи комплексного врахування довгострокових наслідків для обох країн. Такий масштабний характер переміщення перетворює інтеграційні заходи на інструмент не лише підтримки, а й компенсації структурних втрат, що створює додаткові бар'єри для швидкого досягнення стабільності [21, с. 47].

Виклики реінтеграції українських біженців після можливого завершення активної фази конфлікту охоплюють психологічні, соціальні та економічні бар'єри, які ускладнюють реалізацію стратегій соціальної інтеграції в Польщі через невизначеність термінів повернення і необхідність одночасного забезпечення стабільності в країні перебування. Проблеми включають втрату соціальних зв'язків, адаптаційну кризу при зміні середовища і труднощі з визнанням досвіду, набутого за кордоном, що вимагає розробки спеціальних механізмів підготовки до переходу без втрати набутої самостійності. У польському випадку це проявляється в необхідності балансу між програмами зайнятості та освітніми ініціативами, де особи, які досягли економічної

включеності, стикаються з ризиком втрати позицій при поверненні, а сімейні групи потребують додаткової підтримки для збереження єдності. Мінімізація цих труднощів передбачає створення перехідних моделей, що поєднують елементи підтримки в Польщі з інформаційними кампаніями про умови в країні походження, але відсутність чітких сценаріїв стабілізації ускладнює планування і посилює залежність від зовнішніх факторів. Такий характер викликів перетворює стратегії інтеграції на багатоваріантні траєкторії, де перспектива реінтеграції стає одним з визначальних елементів для коригування поточних заходів і запобігання довгостроковій ізоляції груп [2, с. 95].

Правовий статус українських біженців у країнах Європи, включаючи Польщу, породжує проблеми невизначеності щодо обсягу гарантій і термінів захисту, що безпосередньо впливає на реалізацію стратегій соціальної інтеграції через розбіжності між тимчасовим режимом і потребами в стабільних правах на проживання та роботу. У польському контексті це проявляється в обмеженості переходу до інших форм статусу, де особи стикаються з ризиком зміни умов після завершення спеціального механізму, а відсутність єдиних європейських підходів до реформування створює прогалини в координації між державами. Проблеми посилюються відмінностями в національних процедурах, де рівень захисту в Польщі порівняно з іншими країнами вимагає додаткових заходів для забезпечення рівності прав і запобігання дискримінації в доступі до послуг. Такий стан правового регулювання ускладнює довгострокове планування стратегій, оскільки невизначеність статусу впливає на мотивацію до глибокої адаптації і вимагає постійного моніторингу європейських змін для коригування національних програм. Перспективи тут пов’язані з можливістю вдосконалення норм для надання більш стабільних форм захисту, що дозволить перетворити тимчасові заходи на основу для повноцінної участі в суспільстві без ризику раптових змін [36, с. 622].

Механізми державної політики у сфері захисту прав біженців в Україні створюють додаткові проблеми для реалізації стратегій соціальної інтеграції в Польщі через необхідність узгодження трансграничних заходів і координації

даних про переміщених осіб, що ускладнює оперативне реагування на потреби. У польському випадку це проявляється в труднощах з обміном інформацією про попередній статус і соціальні виплати, де відсутність повної синхронізації призводить до дублювання або прогалин у підтримці. Політичні механізми в країні походження впливають на мотивацію повернення і вимагають від польських структур врахування цих факторів при плануванні програм адаптації, що створює бар'єри для єдиної лінії дій. Проблеми посилюються в умовах тривалого конфлікту, де динаміка внутрішньої політики України безпосередньо відбивається на траєкторіях включення за кордоном і вимагає гнучкості в розподілі ресурсів. Такий взаємозв'язок перетворює національні механізми на елемент зовнішніх стратегій, де перспективи полягають у посиленні двосторонньої співпраці для створення спільних платформ моніторингу і планування [25, с. 80].

Соціальна політика країн Центральної та Східної Європи щодо українських біженців вирізняється викликами адаптації та необхідністю реформування підходів до включення, де польські програми стикаються з обмеженнями в координації з регіональними партнерами і потребують коригування для забезпечення рівного доступу до послуг. Проблеми проявляються в відмінностях національних систем, де культурні та інституційні бар'єри ускладнюють обмін досвідом і призводять до нерівномірності підтримки в різних державах. У Польщі це вимагає додаткових зусиль для інтеграції міжнародних стандартів у місцеві практики, з урахуванням економічних навантажень і демографічних змін. Реформування політики передбачає перегляд пріоритетів у сферах освіти, зайнятості та психологічної допомоги, що відкриває перспективи для створення єдиної регіональної моделі, адаптованої до специфіки української міграції. Такий процес реформування дозволяє перетворити існуючі труднощі на основу для глибших змін і посилення стабільності стратегій включення [33, с. 175].

Перспективи подальшої міграції українців до країн Європейського Союзу пов'язані з актуальними проблемами адаптації та можливостями для формування

нових моделей включення, де польський досвід стає орієнтиром для коригування загальноєвропейських підходів до підтримки переміщених осіб. Проблеми включають структурні обмеження ринку праці, культурні відмінності та невизначеність правового статусу, що вимагає розробки довгострокових сценаріїв з урахуванням динаміки конфлікту. У польському контексті перспективи проявляються в потенціалі посилення економічної участі через визнання кваліфікацій і розширення програм для сімейних груп, що може стати основою для стабільного співіснування. Такий розвиток дозволяє враховувати регіональні особливості і створювати гнучкі механізми, де поточні бар'єри трансформуються в стимули для інноваційних рішень у сфері соціальної політики.

Таким чином, виклики та проблеми реалізації стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі, зумовлені демографічними масштабами, правовою невизначеністю та необхідністю реінтеграції, одночасно відкривають перспективи для системних реформ і посилення координації, що дозволяє забезпечити стабільне включення переміщених осіб у приймаюче суспільство з урахуванням майбутніх змін.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі дозволило комплексно охопити об’єкт (процес соціальної інтеграції українських біженців у Польщі) та предмет (стратегії соціальної інтеграції в умовах трансформації правового статусу та соціально-економічних змін 2025–2026 років), досягнувши поставленої мети – всебічного аналізу теоретичних засад, класифікації, методологічних підходів та перспектив реалізації цих стратегій.

Уточнення основних понять дало змогу чітко розмежувати ключові категорії: «біженець» як особа з індивідуальним статусом за Конвенцією 1951 року, «тимчасовий захист» як колективний механізм Директиви 2001/55/ЕС та Рішення 2022/382, «соціальна інтеграція» як багатошаровий процес включення в економічне, культурне, освітнє та соціальне життя приймаючого суспільства, а «стратегії соціальної інтеграції» як цілеспрямовані моделі дій, спрямовані на подолання бар’єрів і досягнення стабільної участі. Ці дефініції стали основою для подальшого аналізу.

Аналіз стану наукової розробки теми показав, що соціологічні, психологічні та правові підходи активно розвиваються, але переважно фокусуються на первинній адаптації та короткострокових заходах. Недостатньо уваги приділяється довгостроковим траєкторіям, взаємозв’язку економічної включеності з культурною та ідентифікаційною адаптацією, а також сценаріям переходу до реінтеграції після завершення конфлікту.

Принципи історизму, системності, об’єктивності, багатофакторності та неупередженості, а також методи вторинної обробки даних, порівняльного та системного аналізу забезпечили методологічну надійність дослідження.

Організаційно-правові засади соціальної інтеграції в Польщі базуються на комбінації спеціального закону про допомогу громадянам України (до його поступового згортання з березня 2026 року), Директиви ЄС про тимчасовий захист, національної міграційної стратегії на 2025–2030 роки та європейських

регуляторів. Ці механізми забезпечують швидкий доступ до ринку праці, освіти та соціальних послуг, але з 2026 року перехід до загальних норм Закону про надання захисту іноземцям створює перехідний період з обмеженням частини пільг.

Статусно-рольовий набір еволюціонує від позиції особи під тимчасовим захистом через ролі працівника, учня/студента, члена сім'ї та учасника локальних мереж до рівня повноцінного учасника польського суспільства або свідомого вибору повернення. Етапи інтеграції включають первинну стабілізацію, мовну та культурну адаптацію, економічну включеність і глибоку соціальну участь, з урахуванням вікових, гендерних та сімейних особливостей.

Класифікація стратегій проведена за чотирма основними критеріями: вимірами адаптації (економічний, культурний, соціально-політичний, ідентифікаційний), профілями груп (класичні біженці, квазі-трудові мігранти, професіонали, мешканці зон бойових дій), сферами бар'єрів і потреб (житло, освіта, працевлаштування, психологічна підтримка тощо) та орієнтацією (активне включення для довгострокового перебування vs умовна адаптація з фокусом на повернення). Така систематизація підтверджує багатогранність і необхідність адресних підходів.

Методика вторинної обробки даних, базована на офіційних звітах UNHCR, статистики зайнятості, підприємницької активності та освітнього охоплення, дозволила кількісно та якісно оцінити динаміку інтеграції: зростання зайнятості до 69–70 %, створення понад 123 тис. українських бізнесів, охоплення освітою близько 195 тис. дітей станом на 2024 рік. Таблиці та схеми підтвердили стійке просування в економічній та освітній сферах, але з регіональними та гендерними диспропорціями.

Виклики реалізації стратегій охоплюють демографічний тиск, правову невизначеність після 2026 року, психологічні бар'єри, мовні та культурні відмінності, конкуренцію на ринку праці та необхідність балансу між підтримкою в Польщі та підготовкою до реінтеграції. Проблеми посилюються

поступовим скасуванням спеціальних пільг, обмеженням доступу до частини соціальних виплат та ризиком маргіналізації вразливих груп.

Перспективи пов'язані з можливістю переходу до стабільних форм перебування (карта побиту, дозвіл на постійне проживання), посиленням координації між польськими та українськими інституціями, розширенням програм визнання кваліфікацій, розвитку ф'ючерсної компетентності через освіту та цифровізація процесів інтеграції, а також створенням гнучких моделей, що враховують як довгострокове перебування, так і сценарії повернення після відновлення безпеки.

Авторська позиція полягає в тому, що стратегії соціальної інтеграції українських біженців у Польщі досягли значного прогресу в економічній та освітній сферах, але перебувають у критичній фазі трансформації через законодавчі зміни 2026 року. Без системного переходу від тимчасових заходів до довгострокових моделей включення (зокрема визнання кваліфікацій, розширення культурних програм, посилення психологічної підтримки та створення двосторонніх механізмів реінтеграції) існує ризик часткової регресії в адаптації та зростання соціальної напруги.

Практичні рекомендації:

1. Розробити та впровадити перехідні програми для осіб з PESEL UKR, що передбачають спрощений шлях до карти побиту для тих, хто демонструє стабільну зайнятість та інтеграцію (не менше 24 місяців роботи, знання мови на рівні B1, відсутність порушень).

2. Розширити мережу Центрів інтеграції іноземців з обов'язковими модулями ф'ючерсної компетентності (цифрові навички, підприємництво, міжкультурна комунікація) та програмами підготовки до можливого повернення (курси з реконструкції, визнання польського досвіду в Україні).

3. Посилити співпрацю з українськими інституціями для обміну даними про соціальні виплати, освіту та кваліфікацію з метою уникнення дублювання та прогалин у підтримці.

4. Ввести обов’язкові програми психологічної та соціальної адаптації для вразливих груп (жінки з дітьми, особи старшого віку) з залученням міжкультурних асистентів та психологів.

5. Стимулювати підприємницьку активність через грантові програми та спрощене оподаткування для українських бізнесів, що створюють робочі місця для співвітчизників.

6. Розробити моніторинговий механізм на рівні воєводств для оцінки динаміки інтеграції за вимірами (економічний, культурний, соціальний) з щорічними звітами та коригуванням стратегій.

7. Сприяти гармонізації кар’єрного зростання з сімейним життям через розширення доступу до дошкільної освіти та гнучких форм зайнятості для батьків.

Реалізація цих рекомендацій дозволить перетворити поточний перехідний період на можливість для глибшої та стійкої соціальної інтеграції, що відповідає інтересам як переміщених осіб, так і польського суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Акіменко Ю. Забезпечення прав і свобод відповідно до Директиви ЄС 2001/55/ЕС від 20.07.2001 року про тимчасовий захист. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття* : матеріали конф. Одеса : Гельветика, 2022. С. 408–412.

2. Артемов І. Реінтеграція українських біженців: виклики та шляхи їх мінімізації. *Міжнародний науковий вісник*. 2025. № 2 (30). С. 88–101.

3. Бевзенко В. М. Соціально-психологічні аспекти адаптації біженців до нових умов життя. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. 2021. № 2. С. 102–107.

4. Бендерська Г. В. Забезпечення психологічного супроводу біженців у роботі соціальних служб. *Актуальні проблеми психології*. 2023. Т. 19. С. 98–104.

5. Близняк О. Процес євроінтеграції України в умовах повномасштабної російсько-української війни: проблеми та перспективи. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. № 2(16). С. 119–135.

6. Богдан Т. Як повернути українських біженців додому після війни. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/28/695503/ (дата звернення: 15.03.2026).

7. Воронченко К., Овсянікова О., Раєвська Я. Виклики та стратегії адаптації українських дітей-біженців в освітніх установах Польщі. *Матеріали конференцій МЦНД* : матеріали конф., 25 жовтня 2024 р., Умань, Україна. Умань, 2024. С. 537–540.

8. Гнатюк І. Г. Правове регулювання процедури надання притулку в країнах ЄС. *Порівняльно-аналітичне право*. 2022. № 4. С. 90–95.

9. Грабовська С. Соціальна допомога українським біженцям в Польщі: особливості та проблеми. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Міжнародні відносини»*. 2019. № 2. С. 65–69.

10. Дацюк Т. Визначення міжнародно-правового статусу біженців у сучасних воєнних реаліях (український досвід). URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/277 (дата звернення: 15.03.2026).

11. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам : Постанова Каб. Міністрів України від 30.12.2022 № 1481. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1481-2022-п#Text (дата звернення: 15.03.2026).

12. Директива Ради ЄС 2001/55/ЕС про мінімальні стандарти надання тимчасового захисту. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001L0055 (дата звернення: 12.03.2026).

13. Єнін М. Н. Соціальна адаптація та інтеграція біженців з України за кордоном (приклад Польщі). *Трансформація українського суспільства в цифрову еру : матеріали конф. Одеса* : Одес. юрид. акад., 2023. С. 132–136.

14. Єфімова А. Г. Особливості соціально-психологічної адаптації українців до умов міграції у США. *Вісник післядипломної освіти*. 2023. Вип. 23 (52). С. 41–56.

15. Звіт Центру економічної стратегії. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт. URL: https://ces.org.ua/refugees-from-ukraine-ukr-final-report/ (дата звернення: 15.03.2026).

16. Звіт Центру економічної стратегії. Українські біженці. Майбутнє за кордоном та плани на повернення. Аналітична записка. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukra%D1%97nski-bizhenczi.-%E2%80%8Bmajbutn%D1%94-za-kordonom-ta-plani-na-povernennya.-tretya-hvilya-doslidzhennya.pdf (дата звернення: 15.03.2026).

17. Карпенко О. В. Практика застосування антикризового менеджменту у сфері соціального захисту населення. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Право*. 2023. Вип. 77. С. 223–227.

18. Козубовська І. В. Соціальна політика щодо осіб, які потребують притулку: міжнародний досвід та українські реалії. *Соціальна робота і освіта*. 2022. № 1(9). С. 120–125.

19. Косар Д. Статус біженця чи тимчасовий захист у Європі: за і проти. Юридична газета. 2022. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/status-bizhencya-chi-timchasoviy-zahist-u-evropi-za-i-proti.html (дата звернення: 15.03.2026).

20. Левандовскі К. Тимчасовий захист та статус біженця в контексті української кризи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2022. № 55. С. 88–93.

21. Лібанова Е. Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 48 (2). С. 37–57.

22. Локшина О. Підтримка ЄС інтеграції українських дітей і молоді в системи освіти держав-членів в умовах війни РФ проти України: стратегічні орієнтири та успішні практики. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 3. С. 6–19.

23. Малярчук Н. Г., Кудря С. П. Досвід європейських країн щодо соціальної адаптації та інтеграції громадян України, які отримали тимчасовий захист. *Психологія та соціальна робота*. 2025. № 1. С. 200–213.

24. Михайлишина Д. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Проміжний звіт. Центр економічної стратегії. URL: https://ces.org.ua/who-are-ukrainian-refugee-research/ (дата звернення: 15.03.2026).

25. Пархоменко О. В. Механізми державної політики у сфері захисту прав біженців в Україні. *Держава і право*. 2023. № 91. С. 78–83.

26. Піменова К. Міграція українців до країн Європейського Союзу: актуальні проблеми та подальші перспективи. *Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету*. 2023. С. 120–123.

27. Поліванова О. Основні засади правового регулювання тимчасового захисту громадян України в межах ЄС. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects*. 2022. №5. С. 430–435.

28. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI : станом на 12 верес. 2025 р.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text (дата звернення: 12.03.2026).

29. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII : станом на 4 квіт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text (дата звернення: 15.03.2026).

30. Ситкар С. В. Особливості інтеграції та соціальної адаптації дітей українських біженців у систему німецької освіти. URL: https://www.researchgate.net/publication/383557827_OSOBLIVOSTI_INTEGRACII_TA_SOCIALNOI_ADAPTACII_DITEJ_UKRAINSKIH_BIZENCIV_U_SISTEMU_NIMECKOI_OSVITI (дата звернення: 15.03.2026).

31. Ткач Д. Як повернути українців Україні: економічні, соціальні, психологічні та культурологічні фактори. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. № 4 (76). С. 277–286.

32. Ткачук А. Адаптація та інтеграція українських мігрантів у Литві. URL: https://www.gssc.lt/wp-content/uploads/2023/11/v02_Ukrainian-report_Janeliunas_UA_A4.pdf (дата звернення: 15.03.2026).

33. Тюріна Т. Г., Шажко Є. В. Соціальна політика країн Центральної та Східної Європи щодо українських біженців: виклики, адаптація та шляхи реформування. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2024. № 1.3 (110). С. 171–180.

34. Чуєнко В. Правове регулювання статусу біженців в Європейському Союзі: сучасний стан та перспективи розвитку. Харків : Право, 2023. 284 с.

35. Швагер О. Деякі аспекти міграційної політики Європейського Союзу щодо осіб, які потребують тимчасового захисту. *Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи* : матеріали конф. Суми, 2022. С. 301–305.

36. Якимчук М. Правовий статус українських біженців у країнах Європи. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 619–625.

37. Adaptacja społeczno-zawodowa migrantów z Ukrainy w Polsce – problemy i potrzeby poradnicze. URL: https://obserwatorium.dwup.pl/wp-content/uploads/2024/01/Broszura-Adaptacjaspoleczno-zawodowa-migrantow-z-ukrainy-w-polsce-problemy-i-potrzeby-poradnuicze.pdf (дата звернення: 15.03.2026).

38. Erwerbstätigkeit ukrainischer Geflüchteter steigt ein Jahr nach Ankunft auf 28 Prozent. URL: https://iab.de/presseinfo/erwerbstaetigkeit-ukrainischer-gefluechteter-steigt-ein-jahr-nach-ankunft-auf-28-prozent/ (дата звернення: 15.03.2026).

39. European Commission. Migration and Home Affairs: Temporary Protection. 2024. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum_en (дата звернення: 12.03.2026).

40. Kartal D., Alkemade N., Kiropoulos L. Trauma and mental health in resettled refugees: mediating effect of host language acquisition on posttraumatic stress disorder, depressive and anxiety symptoms. *Transcultural Psychiatry*. 2019. № 56 (1). P. 3–23.

41. Kochan I. Adaptacja dzieci ukraińskich w Polsce. *International Journal of new economics and social sciences (Ijoness)*. 2023. Volume 20, No. 4. P. 157–166.

42. Odpowiedź na interpelację nr 3373 w sprawie asystenta międzykulturowego. Odpowiadający: minister edukacji Barbara Nowacka. URL: https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=D73FJT&view=6 (дата звернення: 29.03.2026).

43. Odzyskać kontrolę. Zapewnić bezpieczeństwo. Kompleksowa i odpowiedzialna strategia migracyjna Polski na lata 2025–2030. Warszawa : Kancelaria Prezesa Rady Ministrów / Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, 2024. URL: https://www.gov.pl/web/premier/odzyskac-kontrole-zapewnic-bezpieczenstwo---strategia-migracyjna-na-lata-2025---2030 (дата звернення: 14.03.2026).

44. Poland: Protection Sector – Legal Update (23 February 2026). UNHCR Poland, 2026. URL: https://data.unhcr.org/en/documents/details/121234 (дата звернення: 14.03.2026).

45. Portal Oświatowy. Czy szkoła może zweryfikować, czy uczeń z Ukrainy nie pobiera nauki zdalnej. URL: https://www.portaloswiatowy.pl/analizy-i-interpretacje/czy-szkola-moze-zweryfikowac-czy-uczen-z-ukrainy-nie-pobiera-nauki-zdalnej-21464.html (дата звернення: 15.03.2026).

46. Przybył C., Prudło D. Integracja imigrantów z Ukrainy na tle planów dotyczących pobytu w Polsce. Warszawa : Polski Instytut Ekonomiczny, 2025. 55 c.

47. Regulation (EU) 2022/382 of the Council of 4 March 2022 establishing temporary protection for persons fleeing Ukraine. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_impl/2022/382/oj/eng. (дата звернення: 12.03.2026).

48. Skutki wprowadzenia obowiązku szkolnego dla dzieci ukraińskich w Polsce. URL: https://pl.naszwybir.pl/skutki-wprowadzenia-obowiazku-szkolnego-dla-dzieci-ukrainskich-w-polsce/ (дата звернення: 15.03.2026).

49. Szymańska A., Wejt-Knyżewska A., Zybertowicz K. Ukraińskie firmy w Polsce w latach 2022–2025. Point Paper nr 1/2026. Warszawa : Polski Instytut Ekonomiczny, 2026. URL: https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2026/02/PointPaper-1-2026_Ukrainskie-firmy-w-Polsce-w-latach-2022-2025.pdf (дата звернення: 14.03.2026).

50. UNHCR. Operational Data Portal Ukraine Situation. URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine (дата звернення: 12.03.2026).

51. UNHCR. Poland: Border Monitoring Factsheet. March 2024. URL: https://data.unhcr.org/en/documents/details/68683 (або пряме завантаження PDF: https://data.unhcr.org/en/documents/download/68683) (дата звернення: 12.03.2026).

52. UNHCR. Ukraine Refugee Situation Poland Update. 2024. URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location/10781 (дата звернення: 12.03.2026).

53. Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy. URL: https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220000583/O/D20220583.pdf (дата звернення: 12.03.2026).

54. Wytyczne funkcjonowania Centrów Integracji Cudzoziemców. Warszawa, marzec 2024 r. URL: https://www.gov.pl/web/dfe-mswia/fami0201-iz00-00424---tworzenie-centrow-integracji-cudzoziemcow-cic-na-obszarze-polski (дата звернення: 08.03.2026).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Класифікація стратегій соціальної інтеграції українських біженців у Польщі (за чотирма критеріями)

Критерій класифікації	Основні категорії / Типи	Характеристика та реальні дані (2024–початок 2026)	Приклади стратегій та особливості
Виміри адаптації	1. Економічний 2. Культурний 3. Соціально-політичний 4. Ідентифікаційний	Економічний: 69–70 % (до 78 % за даними OECD/NBP) Культурний: ≈ 50 % (мовна адаптація) Соціально-політичний: ≈ 39 % Ідентифікаційний: ≈ 45 %	Економічний вимір домінує завдяки високій зайнятості та підприємництву; культурний та ідентифікаційний відстають
Профілі груп біженців	1. Класичні біженці (жінки з дітьми) 2. Квазі-трудові мігранти 3. Професіонали 4. Мешканці зон бойових дій	Жінки з дітьми: нижча зайнятість (≈ 54 %) Професіонали: вища мотивація до включення Мешканці зон бойових дій: сильніша орієнтація на повернення	Адресні стратегії: комплексна підтримка для сімей, швидке працевлаштування для трудових мігрантів
Сфери бар'єрів і потреб	1. Житло та соціальні послуги 2. Працевлаштування та кваліфікація 3. Освіта дітей 4. Психологічна підтримка та мова 5. Адміністративно-правові питання	Працевлаштування: 69–70 % зайнятості Освіта: ≈ 195 300 дітей (2024) Мова та психологічні бар'єри: значні для жінок з дітьми	Стратегії фокусуються на мовних курсах, визнанні кваліфікацій та психологічній допомозі
Орієнтація на перебування / повернення	1. Активне включення (довгострокове перебування) 2. Умовна адаптація (фокус на повернення) 3. Змішана (гнучка)	Активне включення: професіонали та квазі-трудові Умовна адаптація: мешканці зон бойових дій Перехідний характер через зміни законодавства з березня 2026	Комбінація програм карти побиту з підготовкою до реінтеграції в Україну

ДОДАТОК Б

Динаміка ключових показників соціально-економічної інтеграції українських біженців у Польщі (2022–2026 роки)

Показник	2022 (кінець року)	2023	2024	2025 – початок 2026	Джерело / Примітка
Кількість осіб з активним статусом PESEL UKR	≈ 950 000	≈ 970 000	977 980	966 000 – 978 000	UNHCR, польські реєстри
Загальна кількість українців у Польщі (оцінка, включаючи незареєстрованих)	1,3 – 1,5 млн	1,4 – 1,6 млн	1,5 – 1,8 млн	1,5 – 2,0 млн	UNHCR, GUS
Рівень зайнятості працездатних українців (біженці)	≈ 18–25 %	≈ 45–50 %	61 % → 69 %	69–70 % (до 78 % за деякими даними NBP/OECD)	NBP, UNHCR, Deloitte
Кількість створених українських бізнесів (загалом з 2022)	≈ 20 000	≈ 32 000 (кумулятивно)	≈ 36 000 (кумулятивно)	Понад 123 000 (з них ≈ 109 100 JDG)	Polski Instytut Ekonomiczny (PIE), 2026
Охоплення освітою українських дітей (школи + садочки)	—	—	≈ 195 300 (жовтень 2024)	Близько 195 000 – 203 000	SIO (Система освітньої інформації), UNICEF, CEO

ДОДАТОК В

Статусно-рольовий набір та етапи соціальної інтеграції українських біженців у Польщі

Етап інтеграції	Період (орієнтовно)	Правовий статус	Основні соціальні ролі	Ключові характеристики та реальні показники (2024–2026)	Основні бар'єри та потреби
1. Первинна стабілізація	2022 – перша половина 2023	Тимчасовий захист (PESEL UKR)	Особа під тимчасовим захистом, отримувач допомоги	Реєстрація ≈ 950–978 тис. осіб Базовий доступ до житла, медицини та виплат	Житло, документи, психологічний шок
2. Мовна та культурна адаптація	2023 – 2024	Тимчасовий захист + реєстрація в центрах зайнятості	Учень мовних курсів, член локальної спільноти	Охоплення мовними курсами ≈ 50 % Активне відвідування шкіл дітьми	Мовний бар'єр, культурний шок
3. Економічна включеність	2024 – 2025	Тимчасовий захист + трудова діяльність	Працівник, підприємець, платник податків	Рівень зайнятості 69–70 % Створено понад 123 тис. українських бізнесів	Визнання кваліфікацій, конкуренція на ринку праці
4. Глибока соціальна участь	2025 – 2026 і далі	Перехід до карти побиту / стабільного статусу	Член спільноти, батько/мати в польській системі освіти, активний учасник соціального життя	Охоплення освітою дітей ≈ 195–203 тис. Участь у громадському житті ≈ 39 %	Правова невизначеність після березня 2026, ідентифікаційна криза

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Гараніна Анна Юріївна, студентка IV курсу бакалаврату, денної форми навчання, факультету соціології та управління, спеціальність 054 «Соціологія», адреса електронної пошти garanina1412@gmail.com:

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Стратегії соціальної інтеграції українських біженців у Польщі» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/на;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

10.06.2026 А.Ю. Гараніна

Науковий керівник,
к.соц.н., доцент кафедри соціології
10.06.2026 Ю.О. Приймак